

Porozmawiajmy o finansach

Poręczne ABC
dla Janka i Hani

*Dorota Bęben
Piotr Nowak*

POROZMAWIAJMY O FINANSACH – PORĘCZNE ABC DLA JANKA I HANI

Warszawa 2014

Publikacja została wydana nakładem Komisji Nadzoru Finansowego

© Komisja Nadzoru Finansowego
Pl. Powstańców Warszawy 1
00-030 Warszawa
www.knf.gov.pl

Warszawa, luty 2014
Wydanie I

ISBN 978-83-63380-39-7

Nakład: 5000 szt.

Przygotowanie do druku i druk:
Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

Rysunki w treści i na okładce:
Marta Pilarska

Niniejsza publikacja wydana została w celach edukacyjnych w ramach projektu CEDUR. Informacje w niej zawarte mają wyłącznie charakter ogólny i nie stanowią porady inwestycyjnej.

Urząd Komisji Nadzoru Finansowego nie ponosi odpowiedzialności za wszelkie decyzje inwestycyjne, podjęte przez czytelnika na podstawie zawartych w niniejszej publikacji informacji.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
PIENIĄDZ	6
1. Krótka lekcja historii	6
2. Pieniądz w XXI wieku	9
3. Skąd się biorą pieniądze? Gdzie się je przechowuje? Kto ich pilnuje? Czy są bezpieczne? – czyli słów kilka o systemie bankowym	13
BANK	18
1. Banki w Polsce	18
2. Inne podmioty świadczące podobne usługi	18
3. Jak wybrać bank?	19
4. Rachunki bankowe	21
5. Bankowość internetowa	23
6. Bank w telefonie	25
OSZCZĘDZANIE I INWESTOWANIE	27
1. Co to jest oszczędzanie?	27
2. Dlaczego warto oszczędzać?	27
3. Co to jest budżet domowy?	28
4. Dlaczego warto prowadzić budżet domowy?	29
5. Jak opracować budżet domowy?	29
6. Inwestowanie	34
POZYSKIWANIE ŚRODKÓW	39
1. Kredyt? Pożyczka? Jeśli już, to kiedy?	39
2. Kredyt a pożyczka	40
3. Gdzie i jak pożyczyć pieniądze?	40
4. W poszukiwaniu najtańszej oferty	42
5. Komu bank pożycza pieniądze?	43
6. Spłata kredytu	45
PODSUMOWANIE	47
SŁOWNICZEK	48
ODPOWIEDZI DO ĆWICZEŃ	51

WPROWADZENIE

Skąd się biorą pieniądze?

Czy to prawda, że wychodzą ze ściany?

Czy najlepszym miejscem do ich przechowywania jest skarpetka?

Dlaczego bank centralny to bank banków?

Czy inflacja jest dobra dla naszego portfela?

Czy warto pożyczać?

Czy bezpiecznie jest żyć na kredyt?

Czy wysokie zyski powinny przesądzać o naszych decyzjach inwestycyjnych?

Odpowiedzi na te i wiele innych pytań znajdziesz, Drogi Czytelniku, w niniejszej publikacji. Zadanie, jakie postawiliśmy przed sobą, jako autorzy tej publikacji, to nie tylko przybliżenie Ci podstawowych pojęć rynku finansowego, ale przekazanie ciekawostek i przydatnych informacji, które wzbogacą Twoją wiedzę, i mamy nadzieję, okażą się przydatne w dalszym życiu. Poznasz krótką historię pieniądza i wizję tego, co nas czeka być może już w niedalekiej przyszłości, dowiesz się jak funkcjonują banki, w jaki sposób możesz pomnażać swoje oszczędności oraz rozsądnie i mądrze nimi gospodarować. Czego unikać i jak podejmować mądre decyzje dotyczące Twoich finansów. Mamy nadzieję, że lekturę umilą Ci rysunki, a podsumowujące diagramy, quizy, krzyżówki i wykreślanki pomogą utrwalić i usystematyzować zdobytą wiedzę. W razie problemów ze zrozumieniem trudnych terminów, możesz sięgnąć na koniec opracowania, gdzie znajdziesz słowniczek pojęć użytych w treści, które zaznaczone są kolorem zielonym.

Serdecznie Cię pozdrawiamy i zapraszamy do lektury.

Autorzy

PS Formuła opracowania wymagała wprowadzenia pewnych uproszczeń, tak aby było ono jak najbardziej przystępne dla odbiorców, to jest uczniów klas IV–VI szkół podstawowych.

PIENIĄDZ

1. KRÓTKA LEKCJA HISTORII

Ogólnie przyjęta definicja terminu pieniądź mówi, że jest to powszechnie akceptowalny środek wymiany, za pomocą którego dokonuje się płatności za nabyte towary lub usługi oraz reguluje inne zobowiązania.

Gdy obserwujemy otaczający nas świat nawet nie przychodzi nam do głowy pytanie, czy pieniądze są nam potrzebne do życia. Wydaje się to całkowicie oczywiste. Trudno przecież wyobrazić sobie współczesny świat bez pieniędzy i poruszania się w nim bez portfela wypełnionego **banknotami** lub **bilonem** (monetami) czy plastikowej **karty płatniczej**. Co więcej, świat naukowy nieustannie pracuje nad nowymi technologiami, które pokazują, że portfele to niepotrzebny balast w naszych kieszeniach, a plastikowe karty będą zastępowane przez coraz to nowsze urządzenia mobilne, pozwalające na dokonywanie płatności przez aplikacje teleinformatyczne zainstalowane w naszych telefonach komórkowych czy zegarkach.

No właśnie, skoro tak trudno nam to sobie wyobrazić, zastanówmy się, jak bez pieniędzy radzili sobie nasi przodkowie? Przecież pieniądź nie istniał od zawsze.

Pierwszych transakcji handlowych dokonywano już w prehistorii, choć samo pojęcie pieniądza jeszcze wtedy nie funkcjonowało. Podstawowym sposobem nabywania wszelkiego rodzaju dóbr był tzw. **barter**, czyli inaczej mówiąc wymiana przedmiotu za przedmiot. Nie było to jednak wcale proste. Towar towarowi nie był równy, a co więcej trudno było znaleźć kogoś, kto ma nie tylko potrzebny nam towar, ale dodatkowo gotów jest w zamian za niego przyjąć to, co mamy do zaoferowania.

Z biegiem czasu zauważono, że pewne rzadko występujące dobra są bardziej pożądane niż inne i chętniej przyjmowane jako forma zapłaty. Były to tzw. **placidła**. W różnych rejonach świata przybierały one odmienną formę, np. w Europie były to kamienne toporki, w Ameryce Środkowej – ziarna kakaowca, a w Azji, Oceanii czy Afryce – muszle. W Polsce funkcję tę pełniły między innymi sól, zboże, skóry zwierząt i bursztyny. Placidła nie okazały się jednak najlepszym rozwiązaniem, gdyż nie wszystkie były wystarczająco trwałe i nie wszystkie dawały się dzielić bez utraty wartości.

Rozwiązaniem, które zostało z czasem powszechnie przyjęte, była możliwość płacenia kruszcami metali. Początkowo były to brąz, miedź, żelazo, później także złoto i srebro. Miały one swoje niewątpliwe zalety, których należało oczekiwać od środków płatniczych.

Rzadko występowały w przyrodzie (a co za tym idzie, były bardzo pożądane przez ludzi), były trwałe (nie ulegały zepsuciu), i podzielne (można było je rozbijać na mniejsze kawałki). Jednak poza tymi zaletami miały dwie zasadnicze wady. Ich dzielenie było dość uciążliwe i zajmowało dużo czasu, a określenie ich wartości wiązało się z tym, że każdorazowo należało je ważyć. Dlatego z czasem zaczęto nieporęczne sztaby dzielić na mniejsze kawałki i stemplować, oznaczając tym samym ich wagę. W ten sposób w okolicach VII w. p.n.e. powstały pierwsze monety.

Czas wielkich odkryć geograficznych, kiedy to europejski handel intensywnie się rozwijał a ludzie zaczęli coraz więcej podróżować, był początkiem kolejnego przełomu polegającego na pojawieniu się pierwszych papierowych dokumentów. Wymusiły to względy praktyczne, ponieważ okazało się, że przewożenie dużej liczby ciężkich i nieporęcznych monet jest nie tylko niewygodne, ale i bardzo niebezpieczne z uwagi na napadające na kupców bandy rabusiów.

Część kupców przyjmowała monety na przechowanie wystawiając w zamian papierowe listy, które uprawniały do odbioru stosownej liczby monet. Ludzie zaczęli akceptować takie dokumenty i rozliczać się między sobą za ich pomocą. Z czasem prawo do emisji papierowych pieniędzy, które stanowiły obietnicę zapłaty, przejęło państwo. Banknot, który był jedynie zaświadczeniem o liczbie posiadanych złotych monet, nazywany był nieprawdziwym pieniądzem papierowym. Pierwsze takie pieniądze pojawiły się w Europie w XVII w.n.e. i funkcjonowały do czasu I wojny światowej. Wtedy to wiele państw zniósło prawo do zamiany banknotów na złoto. To zaś spowodowało, że pojawił się stosowany do dziś pieniądz papierowy, zwany prawdziwym. Kolejne etapy rozwoju pieniądza wiążą się już z powstaniem pieniądza bezgotówkowego. Pierwsze karty obciążeniowe powstały w Stanach Zjednoczonych na początku XX w. i na ten wiek przypada ich intensywny rozwój. W Polsce pierwsze karty pojawiły się dopiero w latach osiemdziesiątych XX w.

Śledząc uważnie historię nie sposób nie zgodzić się z wypowiedzianym kiedyś stwierdzeniem, że: *gdyby pieniądze nie istniały, ludzie i tak musieliby je wymyślić.*

PIENIĄDZ W HISTORII

Uzereguj ramki w kolejności chronologicznej

BARTER

KRUSZCE

PLACIDŁA

PIENIĄDZ
BEZGOTÓWKOWY

PIENIĄDZ
PAPIEROWY

MONETY

DOBRY PIENIĄDZ JEST:

Trwały – powinien być odporny na zniszczenia.

Podzielny – powinien umożliwiać dokonanie płatności za drobne i duże zakupy.

Poręczny – powinien być wygodny w użyciu i jak najbardziej praktyczny.

Bezpieczny – powinien być możliwie zabezpieczony przed kradzieżą oraz podrobieniem.

Stabilny i wartościowy – powinien występować w małej ilości, budzić zaufanie ludzi.

Jednorodny – każda jednostka powinna mieć taką samą wartość.

FUNKCJA PIENIĄDZA

1. MIERNIK WARTOŚCI – W jednostkach pieniężnych (np. złoty, dolar, euro) podawane są ceny, dzięki którym możemy określić wartość konkretnych towarów i usług. Trudno byłoby oszacować, jaka jest wartość komputera, wyrażona w ziarnach kawy. Wprowadzenie pieniądza pozwoliło na dokładne określanie wartości towarów i usług, co z kolei przyczyniło się do szybkiego rozwoju handlu.
2. ŚRODEK WYMIANY – Dzięki sprzedaży towarów lub usług czy też wykonywanej pracy otrzymujemy pieniądze, które następnie możemy „wymienić” na inne potrzebne nam dobra.
3. ŚRODEK PŁATNICZY – Pieniądz jest również wykorzystywany jako środek płatniczy – to znaczy służy do regulowania nim różnych zobowiązań w tym takich, które nie są związane z zakupem towarów i usług. Są nimi np. opłacanie podatków czy ponoszenie innych opłat bez oczekiwania czegoś w zamian itp.
4. ŚRODEK GROMADZENIA – Pieniądz jest środkiem gromadzenia oszczędności (tzw. **tezauryzacji**), czyli odkładania pieniędzy. Pieniądz sam w sobie zmniejsza swoją wartość, na skutek **inflacji** (wzrostu cen) spada jego siła nabywcza. Dlatego właśnie osoby oszczędzające nie powinny trzymać pieniędzy w domu, ale starać się je rozsądnie ulokować.

2. PIENIĄDZ W XXI WIEKU

Obecny stan techniki umożliwia wyeliminowanie pieniądza tradycyjnego, który staje się kategorią historyczną. Przyjmuje bowiem postać niewidoczną dla osób dokonujących zakupów lub jakichkolwiek innych transakcji. Proces ich rozliczania to jedynie przepisywanie liczb z jednego rachunku na drugi. Dodatkowo świat opo-
nują płatności mobilne. Najnowocześniejszy standard komunikacji, pozwalający na bezprzewodową wymianę danych (NFC)¹, wykorzystywany jest obecnie również w dokonywaniu płatności np. przy użyciu telefonu.

Płacenie odbywa się za pomocą specjalnych aplikacji wbudowanych do zegarków, telefonów komórkowych i innych urządzeń, które działają poprzez zbliżenie ich do czytnika. Postęp techniczny wydaje się nie do zatrzymania. Czym zaskoczy nas jutro? Jakie inne metody dokonywania płatności będą powszechnie stosowane w świecie? Może mikroprocesor (chip) wszczepiony pod skórę? Może odcisk palca? A może skan tęczywki oka? Nie jesteśmy dziś w stanie tego przewidzieć. Jednak, w chwili obecnej najpopularniejszy jest tzw. „pieniądz plastikowy”. Zdecydowana większość dorosłych jest w posiadaniu karty,

¹ NFC (ang. Near Field Communication).

za pomocą której robi zakupy czy wypłaca pieniądze z **bankomatu**. Czy jednak wszystkie karty noszone w portfelach są identyczne? Otóż nie. Trzy podstawowe, a zarazem obecnie najbardziej popularne rodzaje kart to karta debetowa, przedpłacona oraz kredytowa.

Karta debetowa. Korzystając z niej, mamy dostęp do pieniędzy zgromadzonych na naszym **rachunku bankowym**, a dokonując płatności, obciążamy własne konto, tj. zmniejszamy ilość pieniędzy na nim zgromadzonych. Zawsze możemy wydać jedynie tyle pieniędzy, ile wcześniej wpłaciliśmy do banku. Z kart debetowych korzy-

stamy również podczas wypłacania gotówki z bankomatu – stan naszego konta po każdej takiej operacji ulega stosownemu zmniejszeniu.

Karta przedpłacona (elektroniczna portmonetka). Aby posiadać taką kartę nie musimy zakładać rachunku bankowego. Posługiwać się nią może każdy, kto w danym momencie ją posiada. Krótko mówiąc nie jest ona przypisana do konkretnej osoby. Na początku, w momencie zakupu karty, płacimy określoną kwotę stanowiącą wartość jej zasilenia. To tak, jakby wkładać pieniądze do portfela lub portmonetki, z tą różnicą, że nie posługujemy się banknotami i monetami lecz elektronicznym zapisem. Tak zasiloną kartą można regulować transakcje, aż do wyczerpania zgromadzonych na niej środków.

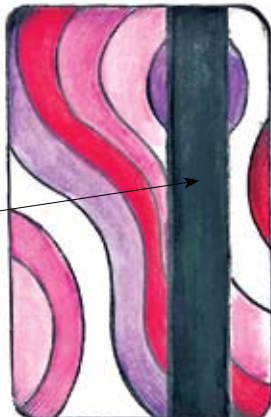
Karta kredytowa. Jest przykładem kolejnej karty, która nie wymaga zakładania rachunku bankowego, choć jest przypisana do konkretnej osoby. Jej specyfika polega na tym, że pozwala korzystać z pożyczonych od banku pieniędzy. Płacąc nią, zaciągamy **kredyt**, który później musimy spłacić wraz z odsetkami. Aby zachęcić klientów do korzystania z tego typu kart, banki oferują tak zwany okres bezodsetkowy. Oznacza to, że jeśli w tym czasie spłacimy całość zadłużenia, kredytodawca nie naliczy odsetek. Dlatego bardzo ważne jest, aby pilnować wyznaczonego w umowie terminu spłat.

Karty różnią się dodatkowo budową technologiczną oraz sposobem dokonywania transakcji.

Mikroprocesor jest rozwiązaniem nie tylko nowocześniejszym, ale i bezpieczniejszym od paska magnetycznego. Z jednej strony pozwala na przechowywanie znacznie większej ilości informacji i danych, z drugiej nieporównywalnie lepiej zabezpiecza przed ich skopiowaniem. Obecnie większość kart wyposażona jest zarówno w chip, jak i pasek.

Informacje niezbędne do prawidłowego funkcjonowania karty mogą być zapisane na:
– mikroprocesorze tzw. chipie
lub
– pasku magnetycznym

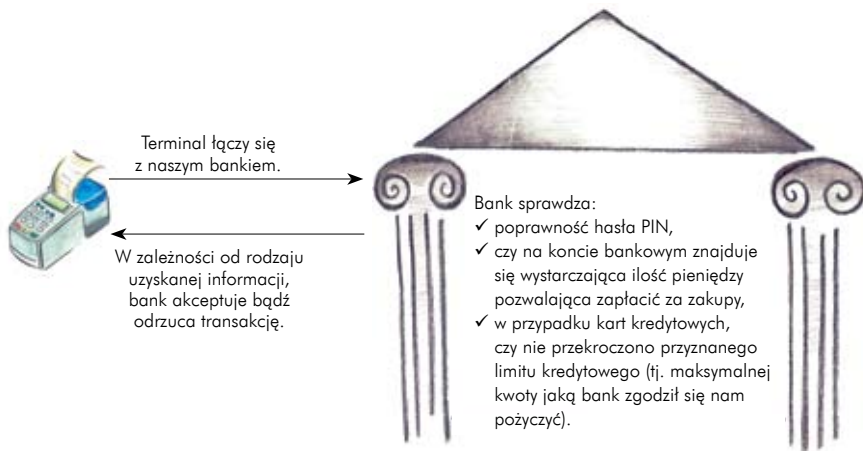
Zależnie od budowy karty, różnie wygląda dokonywanie płatności. Karty z paskiem magnetycznym sprzedawca przeciąga przez czytnik terminala (urządzenia umożliwiającego dokonywanie płatności kartowych),

zaś karty z chipem wkłada do terminala.

Dodatkowo, w obu przypadkach musimy dokonać autoryzacji transakcji tzn. potwierdzić fakt, iż jesteśmy posiadaczami karty i mamy prawo do jej użytkowania. W tym celu musimy wprowadzić na specjalnej klawiaturze czterocyfrowe hasło, tzw. **PIN**.

Coraz częściej banki oferują swoim klientom karty wyposażone w funkcjonalność pozwalającą na dokonywanie płatności przez zbliżenie karty do terminala bez konieczności wstukiwania PIN-u. Z uwagi na fakt, iż transakcje tego typu odbywają się w trybie *off line* tzn. bez połączenia z bankiem, maksymalne kwoty transakcji o takim charakterze są znacznie ograniczone i nie mogą przekraczać określonej kwoty. Obecnie jest to kwota, co do zasady 50 zł. Dodatkowo, średnio po trzech-pięciu transakcjach następuje połączenie z bankiem w trybie *on line* i konieczne jest wprowadzenie kodu PIN.

WAŻNA INFORMACJA!!! W przypadku zagubienia lub stwierdzenia kradzieży karty należy jak najszybciej zgłosić ten fakt osobiście lub telefonicznie w swoim banku. Celem jest szybkie zablokowanie karty płatniczej, aby potencjalny złodziej nie mógł skutecznie jej użyć. Dla własnego bezpieczeństwa nie należy nikomu ujawniać PIN-u swojej karty ani zapisywać go w miejscach, które nie są właściwie zabezpieczone.

Wyszukiwarka tematyczna

Pojęcia związane z pieniędzem, które masz za zadanie wyszukać, poznałeś w dotychczasowych opisach. Szukaj ich w pionie i poziomie (od lewej do prawej i od góry do dołu).

U	B	A	N	K	N	O	T	A	C	H	I	P
L	I	B	R	A	N	Ż	E	S	T	P	I	N
K	L	H	S	R	K	L	Z	A	D	G	N	H
M	O	N	E	T	A	U	A	I	O	P	F	J
E	N	R	T	A	Y	U	U	P	L	G	L	J
P	D	D	O	B	T	E	R	M	I	N	A	L
Z	Ł	O	T	Y	K	L	Y	L	A	P	C	E
E	W	L	A	U	N	C	Z	I	P	L	J	T
P	Ł	A	C	I	D	Ł	A	G	C	J	A	P
S	T	R	U	K	R	R	C	A	L	P	T	E
P	R	E	U	R	O	G	J	U	T	P	I	P
A	L	P	T	E	A	B	A	R	T	E	R	Y

3. SKĄD SIĘ BIORĄ PIENIĄDZE? GDZIE SIĘ JE PRZECHÓWUJE? KTO ICH PILNUJE? CZY SĄ BEZPIECZNE? – CZYLI SŁÓW KILKA O SYSTEMIE BANKOWYM

Pieniądże w portfelach Twoich rodziców są wynikiem ich pracy, a konkretnie efektem świadczonych przez nich usług lub wytwarzanych dóbr materialnych. Zanim jednak zaczęli oni pracować, a co za tym idzie, zarabiać pieniądze, byli dziećmi podobnie jak Ty. Ucząc się, zdobywali nowe umiejętności i wykształcenie, które pozwoliło im znaleźć pracę dającą wynagrodzenie pozwalające na utrzymanie Waszej rodziny.

Chcemy teraz udzielić odpowiedzi na pytanie skąd się biorą pieniądze?
Istnieją dwa główne sposoby tworzenia pieniądza:

- jego emisja przez bank centralny,
- tworzenie pieniądza w formie długu w systemie bankowym.

Bankiem centralnym w Polsce jest Narodowy Bank Polski (NBP). Jako jedyny bank w naszym kraju może emitować pieniądź tzn. wprowadzać do obiegu pieniądź gotówkowy w postaci banknotów i bilonu (monet). NBP decyduje o wielkości i momencie emisji oraz reguluje ilość pieniądza w obiegu. Każda emisja wiąże się oczywiście ze zwiększeniem ilości pieniędzy w obiegu, dlatego też musi być dostosowana do potrzeb gospodarki państwa. Nadmierna emisja pieniądza jest jedną z przyczyn **inflacji** (wzrostu cen).

Nie tylko dla Ciebie, Młody Czytelniku, kreacja pieniądza, czyli jego tworzenie w formie długu w systemie bankowym, jest zjawiskiem bardzo tajemniczym. Spróbujmy przyjrzeć się temu procesowi bliżej, śledząc przebieg powstawania takiego pieniądza.

Zanim jednak to zrobimy, musimy opisać system bankowy. Zacznijmy od udzielenia odpowiedzi na pytanie, czym jest bank i jaka jest jego rola w tym systemie. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa używanie nazwy „bank” zastrzeżone jest wyłącznie dla instytucji finansowych posiadających stosowne zezwolenie państwa (konkretnie **Komisji Nadzoru Finansowego**) na prowadzenie działalności polegającej w szczególności na przyjmowaniu wkładów pieniężnych oraz udzielaniu kredytów. Osoby, które posiadają nadwyżki finansowe (wolne środki pieniężne, które w danym momencie nie są im potrzebne), mogą bez obaw ulokować swoje pieniądze w banku, na rachunku, w formie depozytu w zamian za otrzymanie po upływie określonego czasu, korzyści w postaci oprocentowania tegoż depozytu (**odsetek**).

Banki, dysponując środkami pieniężnymi zgromadzonymi w formie depozytów, mogą z kolei zaproponować ich przekazanie pod określonymi warunkami osobom, które chciałyby je pożyczyć (kredytobiorcom) np. na zakup mieszkania. Pieniądże, które bank pożyczka w taki sposób to kredyt. Kredytobiorcy za możliwość korzystania z pieniędzy

muszą oddać bankowi nie tylko pieniądze, które pożyczyci (**kapitał**), ale także zapłacić odsetki, prowizje i inne opłaty. Banki muszą tak ustalać wartość udzielanych kredytów i terminy ich spłaty, aby osoby (deponenci), które zdecydowały się wpłacić pieniądze do banku w formie depozytów, miały zagwarantowany ich zwrot. W taki właśnie sposób oszczędności jednych osób pozwalają inwestować innym osobom.

Wróćmy do istoty i prześledźmy tworzenie pieniądza w formie długu w systemie bankowym. Wyobraź sobie, że dzięki swej oszczędności udało Ci się zbierać 1000 złotych. Ponieważ chcesz zwiększyć ilość zaoszczędzonych pieniędzy otwierasz w Banku X lokatę roczną i wpłacasz tam swoje pieniądze. Bank w zamian za powierzone mu oszczędności zobowiązuje się, że po roku odda Ci równowartość wpłaconej kwoty wraz z umówionymi odsetkami (1000 zł + 50 zł = **1050 zł**).

Aby Bank mógł wypłacić Ci kwotę wraz z odsetkami, musi je w jakiś sposób zarobić. Czyni to pożyczając powierzone przez Ciebie pieniądze dalej, na wyższy procent, niż ten, jaki zaoferował Tobie za założoną lokatę.

Aby lepiej zrozumieć omawiany mechanizm prześledźmy sytuację:

Bank pożycza 1000 zł Panu A. To oznacza, że Pan A będzie oddawał Bankowi w formie miesięcznych rat kwotę otrzymanych pieniędzy wraz z odsetkami. W sumie po roku Pan A za pożyczone 1000 zł odda Bankowi 1150 zł.

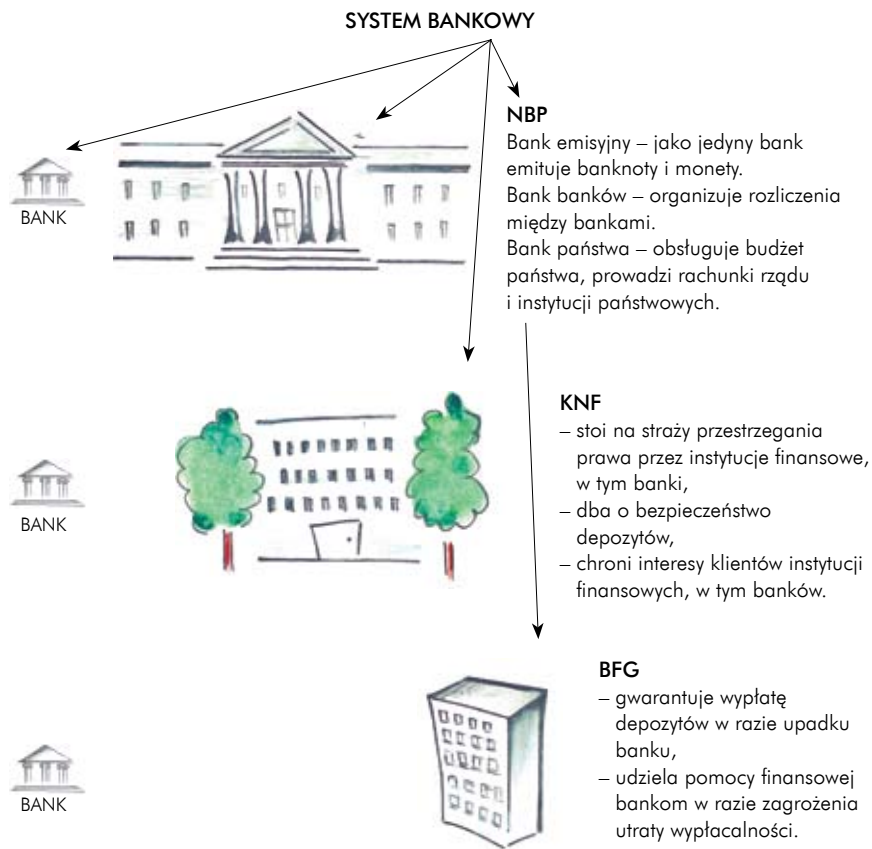
Pan A płaci 1000 zł pożyczone z Banku Pani B za zakupiony rower. Oczywiście, Pani B nie będzie przechowywała otrzymanego 1000 zł w przysłowiowej skarpecie, lecz wpłaci go do banku na procent naturalnie znacznie mniejszy, niż oprocentowanie pożyczki wziętej przez Pana A. Bank zwróci jej po roku, podobnie jak Tobie, 1050 zł. Taka sytuacja może się powtórzyć wielokrotnie. Na przykład, kolejne 500 osób założy depozyty, którym towarzyszyć będzie 500 zaciągniętych kredytów na identyczną sumę. W ten sposób pieniądze krążą w systemie bankowym, ludzie nimi płacą, zakładają lokaty, biorą kredyty. Z badań wynika, że ponad 90% krążących na świecie pieniędzy powstało w systemie bankowym z długu.

Pieniądze tworzone są jako dług, lecz w przypadku kredytów długoterminowych zaciąganych np. na 30 lat kwota, którą trzeba oddać jest znacznie wyższa od pierwotnie pożyczonej.

I tu wracamy do początku naszych rozważań o powstawaniu pieniądza. Tworzy je państwo, a formalnie bank centralny, emitując pieniądze. Cała rzecz w tym, aby decyzję o jego emisji podejmowano mądrze i rozważnie.

Zastanawiając się nad całym procesem, zauważysz też, że gdyby wszystkie osoby, które posiadają depozyty, przyszły równocześnie podjąć swoje pieniądze, bank nie wypłaciłby ich, ponieważ, cóż – po prostu by ich nie miał. Możesz też spostrzec, że cały proces działa doskonale, dopóki ktoś nie zalega ze spłatą pożyczki. Aby zapewnić stabilność

systemu bankowego i zapobiec załamaniu sektora finansowego, prawo nakazuje przestrzegać bankom pewnych reguł, minimalizujących **ryzyko** ich niewypłacalności. Zgodnie z prawem bank musi posiadać w rezerwie **kapitał własny** (środki należące do banku, pochodzące od założycieli lub z osiągniętych zysków) nie mniejszy, niż pewien procent wartości udzielonych kredytów. Banki nie mogą też pożyczyć dalej całości zebranych depozytów, lecz jedynie ich część, resztę zostawiając sobie w rezerwie². Dzięki tym regulacjom banki dysponują pieniędzmi, po które mogą się zgłosić deponenci. Nad przestrzeganiem przez banki wspomnianych wyżej reguł czuwa w Polsce Komisja Nadzoru Finansowego (KNF), zaś gwarancją wypłaty naszych depozytów, w przypadku upadku banku, zapewnia Bankowy Fundusz Gwarancyjny (BFG). Wszystko to składa się na szeroko rozumiany system bankowy.

² Na podstawie książki Marcina Popkiewicza „Ziemia na Rozdrożu”, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice 2013 r.

Wykreślanka

Wykreśl co drugą literę w całym tekście i odczytaj hasło.

K	S	O	P	M	Q	I	T	S	B	J	M	A
G	N	H	A	F	D	E	Z	Y	O	T	R	W
U	S	F	H	I	X	N	D	A	D	N	K	S
E	O	V	W	G	E	Y	G	E	O	F	C	J
H	W	R	K	O	B	N	D	I	N	I	M	N
A	T	C	E	T	R	A	E	R	S	C	Y	Z
U	E	C	F	Z	A	E	D	S	U	T	E	N
S	I	N	K	G	Ó	M	W	T	R	U	Y	O
N	A	K	B	U	D	F	N	I	D	N	B	A
A	N	S	S	Ś	O	S	W	D	E	K	G	D
O	S	W	D	I	Ż	Ę	F	C	G	E	H	J
R	I	Ż	N	E	F	W	O	L	R	K	M	J
A	T	C	Y	J	M	I	www.knf.gov.pl					

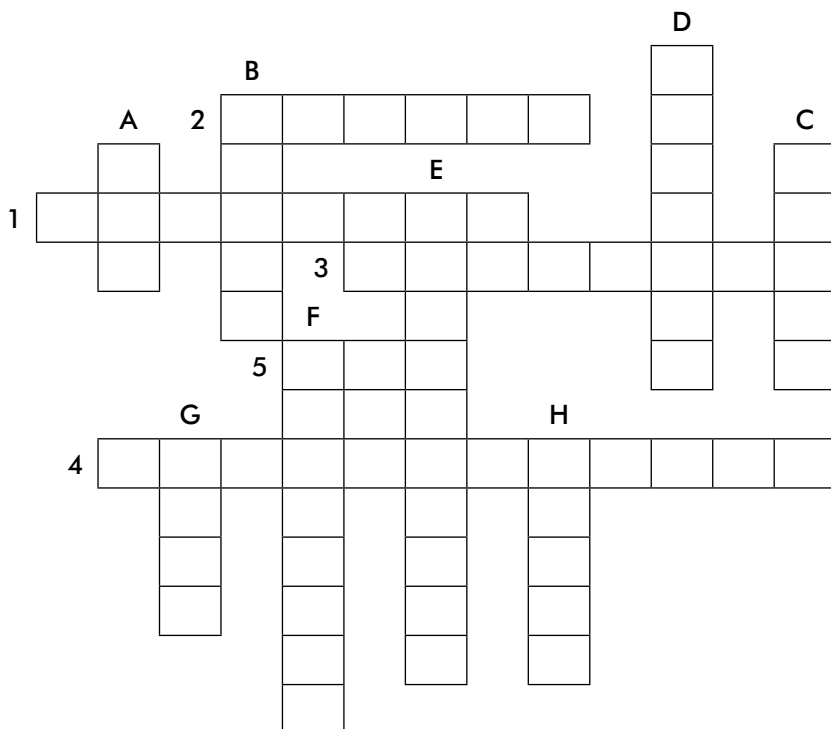
Krzyżówka

Poziomo:

1) Wzrost cen. 2) Wymiana przedmiotu za przedmiot. 3) Urządzenie umożliwiające dokonywanie płatności kartowych. 4) Gromadzenie oszczędności. 5) Kod zabezpieczający kartę płatniczą.

Pionowo:

A) Organ nadzoru nad rynkiem finansowym w Polsce. B) Monety. C) **Waluta** amerykańska, kanadyjska i australijska. D) Jedna z form pieniądza gotówkowego. E) Jedna z cech dobrego pieniądza. F) Forma pieniądza archaicznego. G) Waluta europejska. H) Prawny środek płatniczy w Polsce.

Prawda to czy fałsz?

Połącz odpowiednio

- 1) Wymiana barterowa jest nierozzerwalnie związana z pieniądzem.
- 2) Gotówka to banknoty i monety.
- 3) Wartość pieniądza wzrasta wraz z upływem czasu.
- 4) Wartość pieniądza może rosnąć lub maleć.
- 5) W gospodarce pieniężnej pieniądź pełni funkcję środka wymiany.
- 6) W gospodarce pieniężnej pieniądź pełni funkcję miernika wartości.
- 7) Do podstawowej działalności banków należy zbieranie depozytów i udzielanie kredytów.
- 8) W naszym kraju pieniądze może emitować Bank Gospodarstwa Krajowego.

PRAWDA

FAŁSZ

BANK

1. BANKI W POLSCE

Jednym z kluczowych elementów systemu bankowego są banki. Bez nich system bankowy po prostu by nie istniał. Głównym filarem każdego systemu bankowego jest bank centralny. W Polsce jest nim Narodowy Bank Polski. Oprócz niego obecnie w naszym kraju funkcjonuje 40 banków komercyjnych oraz kilkaset (ponad 570) banków spółdzielczych, które działają głównie na rynkach lokalnych.

Przypomnijmy, że do podstawowej działalności banków należy zbieranie depozytów i udzielanie kredytów. Współczesne banki, w celu zwiększania zysków, oferują jednak znacznie więcej produktów i usług, m.in. karty płatnicze, konta osobiste umożliwiające realizowanie przelewów i płatności w sposób bezgotówkowy, usługi maklerskie. Banki zarabiają również na wymianie walut.

2. INNE PODMIOTY ŚWIADCZĄCE PODOBNE USŁUGI

Na rynku finansowym funkcjonują instytucje świadczące usługi podobne do usług oferowanych przez banki, ale niebędące bankami.

SKOKi – spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe

- Instytucje finansowe, które świadczą usługi jedynie dla swoich członków, którzy są związani ze sobą zawodowo bądź organizacyjnie (np. pracownicy zatrudnieni w jednym lub kilku zakładach pracy, osoby należące do tej samej organizacji zawodowej).
- Ich działalność polega na gromadzeniu środków pieniężnych wyłącznie swoich członków, udzielaniu im pożyczek i kredytów, przeprowadzaniu na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczeniu przy zawieraniu umów ubezpieczenia.
- Udzielane depozyty objęte są gwarancją BFG.
- Przepisy prawa nie zaliczają spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych do banków. Jednakże, w odróżnieniu od firm pożyczkowych, **SKOKi** podlegają nadzorowi KNF.

Firmy pożyczkowe

- Przedsiębiorstwa specjalizujące się w udzielaniu krótkoterminowych pożyczek.
- Najczęściej nie wymagają przedstawiania zaświadczeń o dochodach czy pozytywnej historii kredytowej.
- Oprocentowanie udzielanych pożyczek bywa bardzo wysokie, a ich klientami są przeważnie osoby, które nie mogą się ubiegać o kredyt w banku.
- Nie są uprawnione do gromadzenia depozytów od klientów, bowiem działalność ta zastrzeżona jest w Polsce tylko dla banków oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK) – podmiotów objętych nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego.
- Udzielają pożyczek **ze środków własnych** w oparciu o przepisy Kodeksu cywilnego i ustawy o kredycie konsumenckim.
- Nie podlegają nadzorowi Komisji Nadzoru Finansowego.

Aby sprawdzić wiarygodność firmy przyjmującej depozyty należy odwiedzić stronę internetową Komisji Nadzoru Finansowego. Można na niej znaleźć listę podmiotów objętych państwowym nadzorem finansowym jak również Listę ostrzeżeń publicznych, na której znajdują się m.in. informacje o złożonych przez KNF zawiadomieniach o podejrzeniu popełnienia przestępstw, np. polegających na wykonywaniu czynności bankowych, w szczególności przyjmowaniu wkładów pieniężnych w celu obciążania ich ryzykiem, bez zezwolenia KNF.

3. JAK WYBRAĆ BANK?

Na początku warto przemyśleć, jakie kryteria powinien spełniać bank, któremu powierzymy nasze pieniądze. Co jest dla Ciebie ważne:

- **Oddział banku znajdujący się w okolicy**
Dla osób, które nie korzystają z internetu i wolą swoje sprawy załatwiać osobiście, istotnym czynnikiem może się okazać liczba placówek banku funkcjonujących w pobliżu miejsca zamieszkania. Zapewnia to łatwy dostęp do własnych pieniędzy, a także oszczędność czasu, jeśli oddział banku znajduje się „tuż za rogiem”.
- **Miła i rzetelna obsługa klientów**
Każdy lubi być traktowany indywidualnie i ceni sobie załatwianie swoich spraw w przyjaznej atmosferze. To ważne, aby osoba, która obsługuje klientów w placówce banku była kompetentna, jasno i zrozumiale tłumaczyła treść umów oraz precyzyjnie informowała o charakterze oferowanych produktów finansowych.
- **Dostęp przez internet**
Dla osób, które cenią sobie załatwianie spraw bez wychodzenia z domu, doskonałym rozwiązaniem będzie korzystanie z bankowości internetowej. Wówczas ważnym czynnikiem warunkującym wybór banku będzie szeroka gama usług, z których można korzystać przez internet.

➤ Nowoczesność banku i szeroka oferta usług

To cechy istotne dla osób, dla których postęp technologiczny nie jest straszny, i które cenią sobie wszelkie nowatorskie rozwiązania stosowane przez banki, a każda nowość świadczona na rzecz klientów i usprawniająca korzystanie z usług bankowych jest dla nich oznaką postępu i miarą jakości.

➤ Rozwinięta sieć bankomatów obsługujących bezpłatnie klientów banku

Banki prowadzą różną politykę odnośnie korzystania z bankomatów. Są takie banki, które umożliwiają wypłatę pieniędzy bez ponoszenia kosztów jedynie we własnej sieci bankomatów. Inne oferują bezpłatny dostęp do wszystkich bankomatów w Polsce, a czasem także za granicą. Dlatego ludzie, którzy cenią sobie łatwy dostęp do swoich pieniędzy za pomocą bankomatu powinni brać ten czynnik pod uwagę.

➤ Niskie koszty karty płatniczej

Osoby, które nie lubią nosić przy sobie większych kwot w gotówce i za wygodę uznają płatności bezgotówkowe dokonywane kartą płatniczą, powinny przyjrzeć się ofercie banków w tym zakresie. Można znaleźć oferty, w których nic nie płaci się za wydanie i korzystanie z karty płatniczej lub gdzie trzeba spełnić kilka dodatkowych warunków, aby tych opłat uniknąć.

➤ Wysokie oprocentowanie depozytów

To ważny czynnik warunkujący wybór banku dla osób, które trzymają swoje oszczędności w banku i boją się inwestować je w bardziej ryzykowne instrumenty finansowe.

Kryteriów wyboru banku jest znacznie więcej, dlatego ważne jest, by wybrać ofertę najbardziej dopasowaną do swoich potrzeb i możliwości. Znaczenie może mieć także re-noma oraz opinie o banku. Dlatego warto zapytać znajomych z ofert jakich banków korzystają i czy są z nich zadowoleni. Najlepiej jednak przejrzeć i samemu porównać oferty interesujących nas produktów i usług w różnych bankach. Możliwa jest również wizyta w danej placówce i rozmowa z konsultantem o szczegółach.

4. RACHUNKI BANKOWE

Od kiedy możesz zacząć dysponować własnym rachunkiem bankowym?

Zgodnie z polskim prawem dopiero po skończeniu przez Ciebie 13. roku życia będziesz mógł założyć własny rachunek bankowy.

Wystarczy wówczas udać się do banku z mamą lub tatą i podpisać umowę o prowadzenie konta bankowego dla dziecka. Wymagane będzie przedstawienie legitymacji szkolnej, paszportu lub dowodu osobistego oraz dokumentu tożsamości jednego z rodziców. Będziesz mógł

swobodnie korzystać ze środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym, o ile nie sprzeciwi się temu na piśmie Twój rodzic.

Jak otworzyć rachunek bankowy?

Krok 1

Złożenie wniosku o otwarcie rachunku. Po wybraniu najlepiej dopasowanej do naszych potrzeb oferty składamy wniosek. W tym celu nie jest już konieczne udanie się do oddziału banku. Oczywiście jest to wciąż jedna z możliwości, jednak w dobie internetu można tego dokonać przez stronę internetową banku.

Krok 2

Podpisanie umowy, w formie pisemnej. Pracownik banku jest zobowiązany odpowiedzieć na nasze pytania dotyczące regulaminu zakładanego rachunku oraz taryfy opłat i prowizji. Czasem, aby uniknąć opłat za prowadzenie rachunku, bank będzie oczekiwał od nas spełnienia określonych warunków np. regularnego wpływu konkretnej kwoty pieniędzy na konto, dokonania kilku transakcji kartą dołączoną do konta itp. Dlatego konieczne jest dokładne przeczytanie umowy i regulaminu oraz zapoznanie się z taryfą opłat i prowizji, która jest informacją o kosztach ponoszonych w związku z prowadzeniem rachunku bankowego.

Rodzaje rachunków bankowych

Wpłacając zgromadzone nadwyżki finansowe do banku, musisz sobie przede wszystkim odpowiedzieć na pytanie, czy w najbliższym czasie będziesz potrzebował zgromadzonych oszczędności. To bowiem warunkuje wybór rodzaju rachunku, który najlepiej założyć w banku.

Warto w tym miejscu ponownie przypomnieć, iż pieniądze na rachunkach w bankach oraz spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych są bezpieczne. Instytucje te są objęte gwarancjami Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Ma to istotne znaczenie w sytuacji, gdy bank lub SKOK upadnie czy zbankrutuje. Twoje oszczędności zostaną Ci zwrócone w pełnej wysokości, jednak nie wyższej niż w kwocie będącej równoważnością 100 000 euro.

➤ Rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy

Jeśli rachunek bankowy ma Ci służyć do codziennych rozliczeń pieniężnych i nie planujesz ich odkładania w dłuższym okresie, a dodatkowo chcesz mieć do nich dostęp w każdej chwili, wówczas najodpowiedniejszy będzie rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy (ROR).

Umożliwia on dokonywanie wpłat (np. wynagrodzenia za pracę, stypendium itp.) i wypłat oraz wydawanie zgromadzonych środków przy pomocy karty płatniczej, jeśli oczywiście zawrzemy dodatkową umowę o kartę płatniczą.

Dzięki temu rachunkowi można dokonywać **przelewów**, czyli przesyłać pieniądze na konto innej osoby oraz zlecać **polecenie zapłaty**, tj. wyrażać zgodę na automa-

tyczne dokonanie zapłaty na rzecz stałego usługodawcy, który wystąpi z takim żądaniem do banku (np. uregulowanie opłaty za telefon, wodę, dokonanie spłaty rat kredytu, czyli opłat, które są uiszczane w jakichś odstępach czasu).

Pieniądze przechowywane na ROR mogą być, choć zwykle nie są oprocentowane (jeśli już, to z reguły oprocentowanie jest znikome).

Ważnym czynnikiem warunkującym wybór oferty są także koszty prowadzenia rachunku. W celu zapoznania się z nimi należy dokładnie przeczytać tabelę opłat i prowizji zawierającą kwoty pobierane za wykonywanie różnych czynności. Mogą to być opłaty za samo prowadzenie rachunku, za dokonywanie przelewów, za kartę do konta, wypłaty z bankomatów określonych banków. Czasem może się okazać, iż utrzymanie rachunku jest nieopłacalne. Odkładanie nadwyżek finansowych na ROR jest najmniej korzystną z form oszczędzania.

➤ Rachunek oszczędnościowy

Jeśli posiadasz środki finansowe i chcesz, aby przynosiły one większe zyski, ale wciąż chciałbyś mieć do nich stały dostęp, najlepszym rozwiązaniem będzie rachunek oszczędnościowy.

Nie można na nim wykonywać zbyt wielu operacji, często stanowi dodatkowy rachunek bankowy dodawany do ROR-u.

Oprocentowanie rachunku oszczędnościowego jest zwykle wyższe niż ROR-u, ale niższe niż na lokacie. Z reguły odsetki naliczane są co miesiąc i dopisywane do

stanu konta (**kapitalizowane**). Oprócz wyższego oprocentowania, od ROR-u różni się on przeważnie opłatami za dokonywanie przelewów. Można znaleźć oferty, gdzie nie zapłacimy za wpłaty i wypłaty z rachunku. Jednak niektóre banki zastrzegają sobie opłaty za dokonanie kolejnej wypłaty w danym miesiącu. Dlatego ważne jest dokładne zapoznanie się z tabelą opłat i prowizji.

Założeniu zarówno ROR-u, jak i rachunku oszczędnościowego towarzyszy podpisanie umowy z bankiem. Powinna ona określać rodzaj rachunku, czas, na który zostaje za-

warty oraz walutę, wysokość oprocentowania i przestanki jego zmiany, terminy kapitalizacji odsetek, wysokość prowizji, opłat za prowadzenie rachunku, opłat za wypłacanie pieniędzy.

➔ Lokata terminowa

Jeśli wiesz, że przez określony czas zgromadzone środki nie będą Ci potrzebne na konkretny cel, wówczas najlepszym rodzajem rachunku bankowego będzie dla Ciebie lokata terminowa.

Jest to depozyt zakładany na z góry określony czas, zwykle na koniec którego wypłacane jest wynagrodzenie w postaci odsetek. Ich wysokość jest uzależniona m.in. od oprocentowania lokaty, sposobu **kapitalizacji**. Lokaty terminowe mogą być zakładane na wybrany okres:

- krótkoterminowe – do 12 miesięcy,
- długoterminowe – powyżej 12 miesięcy.

Bardzo popularne są lokaty zakładane na 3 lub 6 miesięcy, roczne, dwuletnie, ale powszechnie spotykane są również lokaty zakładane na krótszy okres – np. lokata miesięczna, tygodniowa czy nawet na 1 dzień. Lokata terminowa ma najwyższe oprocentowanie z omawianych rachunków bankowych. Różnica między rachunkiem oszczędnościowym a lokatą polega na tym, że na rachunku oszczędnościowym masz stały dostęp do swoich środków, nie musisz ich blokować na czas określony w umowie. W przypadku wcześniejszej wypłaty środków z lokaty przed terminem określonym w umowie trzeba liczyć się z możliwością utraty części odsetek.

5. BANKOWOŚĆ INTERNETOWA

Jest jednym z kanałów dostępu do bankowości, bardzo nowoczesnym i wygodnym. Nie musimy wychodzić z domu, aby opłacić rachunki, założyć rachunek bankowy czy zwyczajnie sprawdzić stan naszych oszczędności. Możemy to zrobić o każdej porze i z każdego miejsca na świecie, w którym dysponujemy dostępem do internetu. Niektóre banki umożliwiają kontakt z pracownikiem banku przez internet w formie czatu lub wideo-rozmowy w celu poznania oferty produktowej. Możemy zdecydować się także na to, by comiesięczne wyciążki bankowe przekazywane były do nas

w formie elektronicznej, a nie tradycyjnej – papierowej. Bankowość internetowa umożliwia złożenie wniosków o różne produkty bankowe oraz umówienie się na spotkanie z pracownikiem banku. Może to zapewnić bardzo dużą oszczędność naszego czasu.

A co z naszym bezpieczeństwem?

„Musimy pamiętać, aby pod żadnym pozorem nie udostępniać nikomu loginu (czyli unikatowego cyfrowego imienia, po którym jesteśmy rozpoznawani przez system internetowy banku) i hasła dostępu do bankowości internetowej.”

„Nie wolno nigdy korzystać z odsyłaczy (linków) do banku przesyłanych pocztą elektroniczną. Bank nigdy nie wymaga podawania poufnych danych w mailu.”

To w dużej mierze zależy od nas samych. Musimy pamiętać, aby pod żadnym pozorem nie udostępniać nikomu loginu (czyli unikatowego cyfrowego imienia, po którym jesteśmy rozpoznawani przez system internetowy banku) i hasła dostępu do bankowości internetowej. Najlepiej logować się do banku tylko z komputerów, co do których mamy pewność, że są bezpieczne. W przeciwnym wypadku istnieje ryzyko, że ktoś może wykraść nasze dane i próbować dostać się do naszego konta. Należy również unikać logowania się do bankowości internetowej w sieci, która jest publiczna. Nie wolno nigdy korzystać z odsyłaczy (linków) do banku przesyłanych pocztą elek-

troniczną. Bank nigdy nie wymaga podawania poufnych danych w mailu. Dobrze jest również sprawdzić, czy w przeglądarce pojawia się znak „kłódeczki”. Trzeba też brać pod uwagę bezpieczeństwo własnego komputera – mieć kontrolę nad tym, kto z niego korzysta oraz zadbać o odpowiedni program antywirusowy.

Bank w trosce o nasze bezpieczeństwo przygotował kilka zabezpieczeń, które mają na celu chronić klientów przed nieautoryzowanymi transakcjami. Są nimi:

- tokeny – jest to urządzenie, które podczas logowania bądź podczas dokonywania transakcji, wytwarza jednorazowe hasło, z którego można skorzystać w przeciągu kilku minut, po czym traci ono ważność,
- jednorazowe hasła – bank może wcześniej przygotować listę haseł do wykorzystania podczas dokonywania transakcji. System wówczas prosi o wprowadzenie odpowiedniego hasła z listy, które po wykorzystaniu traci ważność. Innym sposobem jest wystanie jednorazowego hasła SMS-em.

6. BANK W TELEFONIE

Dostęp do konta bankowego możliwy jest również przez telefon komórkowy. Może on polegać na kontakcie z bankiem przez telelinię, SMS-y, przez przeglądarkę internetową oraz za pomocą specjalnej aplikacji (dotyczy telefonów nowszej generacji, tzw. smartfonów).

- ➔ **SMS banking** – to forma zlecenia bankowi operacji na rachunku bankowym za pomocą usługi SMS. Wysyła się je na numer udostępniany przez bank. Treść SMS-a musi mieć specjalną strukturę, aby był zrozumiany przez systemy informatyczne banków. Na koniec bank przesyła SMS-y zwrotne, w których żąda potwierdzenia zlecenia usługi specjalnym hasłem.
- ➔ **Telelinia banku** – działa podobnie jak SMS banking, lecz mamy w niej kontakt z konsultantem banku, bądź z automatycznym serwisem. Po weryfikacji naszej tożsamości możemy zlecić określoną operację.
- ➔ **Przeglądarka internetowa** – jest znacznie wygodniejsza niż dwa poprzednie sposoby. Działa tak samo jak bankowość internetowa obsługiwana przez komputer, jednak mamy do dyspozycji znacznie mniejszy ekran.
- ➔ **Aplikacja na telefon** – w jeszcze wygodniejszy sposób umożliwia dokonywanie operacji bankowych. Od przeglądarki internetowej różni się tym, że oprogramowanie i funkcje są lepiej dostosowane do małych ekranów telefonów.

A co z bezpieczeństwem?

Ponownie wiele zależy od nas samych. Nie należy udostępniać nikomu haseł, PIN-ów oraz loginów do naszych kont. Nie można zapisywać ich również pod żadnym pozorem w pamięci telefonu. Mogą stać się wówczas łatwym łupem dla złodziei. Powinniśmy zadbać o wysoki stopień bezpieczeństwa naszych haseł, lepiej unikać oczywistych dat czy imion członków rodziny.

Samo połączenie z bankiem z telefonu komórkowego zwykle jest bezpieczne, gdyż transmisja jest szyfrowana. Lepiej unikać wykonywania przez telefon operacji na wysokie kwoty, gdyż istnieje podwyższone ryzyko pomyłki przy wpisywaniu danych za pośrednictwem małej klawiatury.

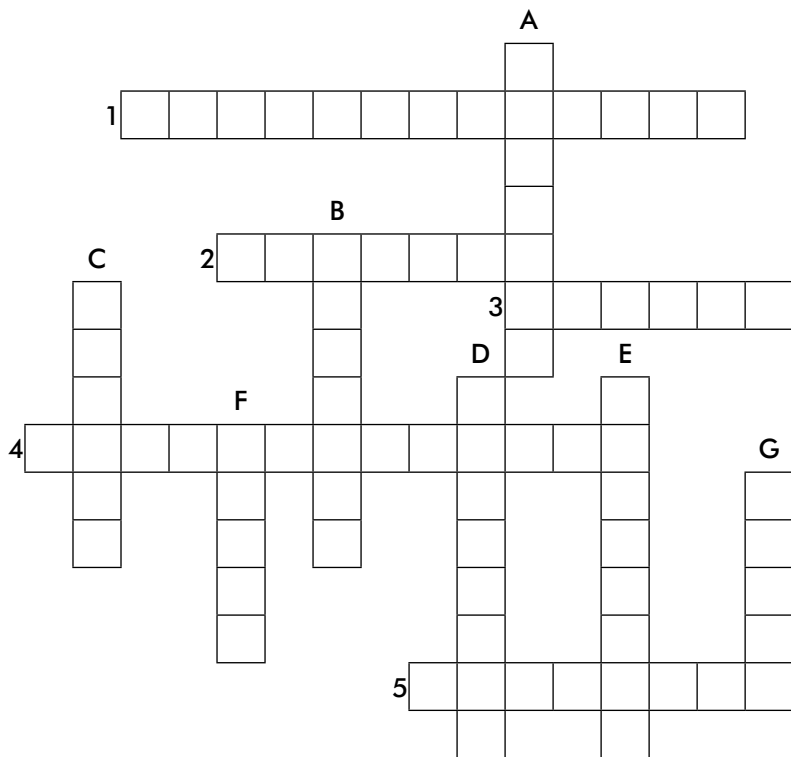
Krzyżówka

Poziomo:

- 1) Instytucja udzielająca pożyczek.
- 2) Inwestycja finansowa polegająca na powierzeniu środków finansowych bankowi.
- 3) Udzielany przez bank w przypadku braku środków pieniężnych.
- 4) Regularne naliczanie odsetek i doliczanie ich do stanu rachunku.
- 5) Wzrost cen.

Pionowo:

- A) Wypłacane przez bank jako wynagrodzenie za utrzymywanie depozytów.
- B) Forma przesłania pieniędzy dokonana za pomocą internetu.
- C) Jest to depozyt zakładany na z góry określony czas (..... terminowa).
- D) Instytucja oferująca pożyczki, która nie jest bankiem.
- E) Urządzenie służące do wypłaty pieniędzy z rachunku bankowego.
- F) Urządzenie służące do autoryzowania transakcji dokonywanych przez internet.
- G) Musi zostać podpisana, aby został założony rachunek bankowy.

OSZCZĘDZANIE I INWESTOWANIE

1. CO TO JEST OSZCZĘDZANIE?

Oszczędzanie to systematyczne gromadzenie pewnej niewykorzystywanej na bieżące wydatki nadwyżki środków finansowych i czerpanie z nich korzyści w przyszłości. Innymi słowy jest to umiejętność odkładania tej części naszych pieniędzy, której nie musimy wydać na **konsumpcję**. Sztuka oszczędzania polega więc na tym, aby dzięki rezygnacji z pewnych przyjemności, które nie są nam niezbędne (np. słodczyce, gadżety itd.), zgromadzić odpowiednią ilość środków pieniężnych, które pozwolą nam na sfinansowanie poważnego zakupu, a często realizację jakiegoś marzenia.

2. DLACZEGO WARTO OSZCZĘDZAĆ?

Żyjemy w czasach nastawionych na konsumpcję, to jest na stały zakup towarów i gromadzenie różnorodnych, często zbędnych dóbr. Niewiele osób myśli o oszczędzaniu, za to wiele nastawionych jest na dokonywanie zakupów niezależnie od posiadanych środków finansowych. Chcielibyśmy, abyś po przeczytaniu tej broszury doszedł do wniosku, że warto oszczędzać.

W naszej ocenie są trzy najważniejsze powody, dla których warto oszczędzać.

➤ **Oszczędności dają poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji**

Nasze babcie zawsze bardzo dobrze gospodarowały swoimi zazwyczaj skromnymi dochodami. Często mawiały, że dobrze jest mieć coś na przysłowiową czarną godzinę. Nikt z nas nie zna przyszłości i nie wie, co ona przyniesie, dlatego posiadanie oszczędności może zapewnić poczucie spokoju i bezpieczeństwa. Ta czarna godzina to nic innego jak nagłe wypadki i problemy (utrata pracy, choroba), które może postawić przed nami życie, a które łatwiej pokonać, posiadając oszczędności. Odłożone pieniądze dają poczucie niezależności i bezpieczeństwa także po przejściu na emeryturę. Ty z pewnością jeszcze o niej nie myślisz, ale już teraz musisz zdawać sobie sprawę z tego, że czeka ona każdego z nas. Dlatego warto zatroszczyć się o nią po zakończeniu edukacji i podjęciu pierwszej pracy.

➤ **Oszczędności pozwalają finalizować „poważne” zakupy, spełniać marzenia lub sprawiać przyjemność bliskim osobom**

Dzięki umiejętnemu oszczędzaniu będziesz w stanie zgromadzić odpowiednią sumę pieniędzy, która pozwoli Ci na spełnienie marzenia (np. dalekiej podróży) lub zakup rzeczy, na której nabycie nie byłoby Cię stać z bieżących środków (np. zakup samochodu, **wkład własny** na mieszkanie). Wszystkie te rzeczy można oczywiście opłacić zaciągając kredyt, ale należy pamiętać, iż jest to sposób znacznie droższy i mniej bezpieczny niż systematyczne gromadzenie oszczędności.

➤ **Oszczędności pozwalają na zapewnienie sobie dobrobytu**

Ludzie oszczędni i gospodarni to ludzie mądrzy. Jeśli jeszcze do tej mądrości dodadzą odpowiednią wiedzę finansową, pozwoli im ona na roztropne i rozsądne pomnażanie zgromadzonych środków pieniężnych. Oszczędzanie i pomnażanie oszczędności to jedyna pewna, choć zarazem długa

Oszczędzanie niekoniecznie musi wiązać się z wyrzeczeniami. Wystarczy dokładnie zaplanować swój budżet domowy, aby dostrzec zbędnie wydawane pieniądze.

i trudna droga do budowania własnego dobrobytu. O tym, czym jest inwestowanie i czym różni się ono od oszczędzania, opowiemy Ci w kolejnym rozdziale.

3. CO TO JEST BUDŻET DOMOWY?

Zawsze, gdy dokonujemy zakupów, a zdarza się to przecież niemal codziennie, z naszego portfela znika gotówka, a na naszym koncie bankowym kurczą się środki pieniężne, jakie mamy do dyspozycji. Każdy dobrze się czuje, gdy idąc do sklepu ma wystarczającą sumę pieniędzy, aby zapłacić za dokonane zakupy. Jednakże dobre samopoczucie maleje w chwili stwierdzenia faktu, że nasze pieniądze znikają w zastraszającym tempie, a my zastanawiamy się, jak to się stało, że wydaliśmy ich aż tyle. Człowiek, który nie kontroluje na bieżąco swoich wydatków, nie ma pojęcia, ile pieniędzy przeznaczą na zbędne, zupełnie niepotrzebne rzeczy.

Aby to wszystko zrównoważyć, warto przyjrzeć się bliżej naszym finansom i zastanowić nad celowością ponoszenia poszczególnych wydatków. Bardzo przydatnym narzędziem w tym zakresie może okazać się budżet domowy.

Budżet domowy to zestawienie wszystkich kwot pieniężnych, które zasilają nasz „rodzinny portfel” oraz ponoszonych wydatków. W przypadku osób dorosłych, te zasilające kwoty pieniężne to np. wynagrodzenie za pracę, emerytura czy renta. W przypadku dzieci i młodzieży mogą to być np. stypendia naukowe przyznawane za osiągnięcie bardzo dobrych wyników w nauce. Z kolei ponoszone wydatki to między innymi koszt utrzymania na-

szeregu domowych (czynsz za mieszkanie, opłaty za wodę, gaz, energię elektryczną, czy wywóz nieczystości), opłaty za telefon i internet, koszty utrzymania samochodu (ubezpieczenie, paliwo, naprawy), czy wreszcie koszty zakupu jedzenia, ubrań, środków czystości.

4. DLACZEGO WARTO PROWADZIĆ BUDŻET DOMOWY?

Opracowanie i systematyczne prowadzenie budżetu domowego może przynieść dwie zasadnicze korzyści.

➔ **Budżet domowy ułatwia oszczędzanie**

Dzięki opracowaniu budżetu domowego możemy łatwo wychwycić wśród naszych wydatków te pozycje, które okazują się niepotrzebne. Nie prowadząc budżetu domowego, często nie uświadamiamy sobie nawet, że na niektóre kategorie produktów wydajemy zdecydowanie więcej pieniędzy niż byśmy chcieli. Świadomość tego może pozwolić nam na ograniczenie pewnych wydatków. Mogą to być zarówno drobne kwoty wydawane cyklicznie na przyjemności (np. kupowany codziennie baton za 2 zł), jak i poważniejsze, jednorazowe zakupy rzeczy zupełnie nam nieprzydatnych. Wychwycenie i wyeliminowanie niepotrzebnych wydatków pozwoli na zaoszczędzenie często znaczących kwot pieniężnych.

➔ **Budżet domowy zapewnia kontrolę własnych finansów**

Stworzenie budżetu domowego sprawi, że zaczniemy orientować się w naszych finansach i poważniej planować zakupy, ograniczając je do rzeczy niezbędnych. W konsekwencji:

- wydamy mniej niż zarobimy,
- będziemy wiedzieć, na co wydajemy nasze pieniądze,
- zaczniemy systematycznie oszczędzać.

Bez zaplanowanego budżetu domowego będzie Ci niezwykle trudno zarządzać i gospodarować własnymi pieniędzmi.

5. JAK OPRACOWAĆ BUDŻET DOMOWY?

Opracowanie budżetu oraz jego kontrola wymaga pracy, czasu oraz znajomości aktualnych cen, w tym śledzenia ich zmian. Nie należy jednak przerażać się tymi obciążeniami, gdyż wcielenie w życie praktyki prowadzenia budżetu domowego może nam przynieść wiele korzyści. Można prowadzić go w zeszycie, zapisując poszczególne pozycje lub wykorzystać komputer – arkusz kalkulacyjny (np. Excel), bądź bardziej zaawansowane programy komputerowe.

Aby lepiej zrozumieć, na czym polega konstruowanie budżetu domowego, przyjrzyjmy się procesowi jego opracowania. Paweł, uczeń piątej klasy szkoły podstawowej, podjął się tego wyzwania. Z pomocą rodziców przeanalizował planowane i rzeczywiste wydatki i dochody w miesiącu styczniu, swojej czteroosobowej rodziny.

KROK 1

Dochody

Tworzenie budżetu rozpoczynamy od ustalenia naszej sytuacji finansowej (w naszym przypadku sytuacji finansowej rodziny Pawła). W tym celu zapisujemy nazwę bieżącego miesiąca, a pod nią planowane dochody miesięczne (nawet drobne) każdego z członków rodziny. Na koniec miesiąca wpisujemy rzeczywiście uzyskane dochody, które mogą się różnić od planowanych, a następnie wszystko sumujemy.

STYCZEŃ – dochody	planowane	rzeczywiste	różnica
Wynagrodzenie taty	3200 zł	3200 zł	0 zł
Wynagrodzenie mamy	2800 zł	2800 zł	0 zł
Prace zlecone taty	900 zł	800 zł	-100 zł
Stypendium Pawła	300 zł	300 zł	0 zł
Sprzedaż staroci na aukcji internetowej	200 zł	130 zł	-70 zł
RAZEM	7400 zł	7230 zł	-170 zł

Na przedstawionym powyżej przykładzie widzimy, że rzeczywiste miesięczne dochody rodziny Pawła wyniosły w styczniu 7230 zł i różniły się od dochodów planowanych o kwotę 170 zł.

KROK 2

Wydatki

Kolejnym etapem tworzenia budżetu domowego jest ustalenie kosztów, jakie co miesiąc ponosi nasza rodzina. W tym celu musimy skrupulatnie zapisać wszystkie ponoszone wydatki. Bardzo pomocne w realizacji tego zadania może okazać się gromadzenie paragonów za dokonywane zakupy.

W tabelę wpisujemy wszystkie kategorie wydatków jakie poniesiemy w danym miesiącu oraz kwoty, które planujemy ponieść. Warto uszczegółowić poszczególne kategorie, aby dokonać jak najbardziej precyzyjnego przeglądu naszych wydatków.

Miesięczne wydatki – STYCZEŃ	planowane	rzeczywiste
Mieszkanie i media	1200 zł	1450 zł
Czynsz	600 zł	600 zł
Inne opłaty (śmieci, ogrzewanie, gaz)	150 zł	150 zł
Energia elektryczna	120 zł	220 zł
Woda	130 zł	200 zł
Internet/telefon	90 zł	90 zł
Telefony komórkowe	110 zł	190 zł
Żywność	2050	2300 zł
Zakupy żywności do domu	1700 zł	1780 zł
Jedzenie poza domem	300 zł	450 zł
Słodycze i napoje	50 zł	70 zł

Komunikacja	1 400 zł	1 450 zł
Bilety komunikacji miejskiej	200 zł	200 zł
Utrzymanie samochodu (paliwo, drobne naprawy)	1 200 zł	1 250 zł
Wydatki szkolne	80 zł	60 zł
Środki czystości	120 zł	140 zł
Kultura/rozrywka	80 zł	50 zł
Zdrowie	250 zł	280 zł
Stomatolog	150 zł	200 zł
Leki	100 zł	80 zł
Rata kredytu mieszkaniowego	1 500 zł	1 500 zł
Wszystkie wydatki razem	6 680 zł	7 230 zł

Wydatki rzeczywiście poniesione przez rodzinę Pawła różnią się od wydatków planowanych, jednak mieszczą się w kwocie dochodów.

Różnica miesięcznych dochodów i faktycznie poniesionych wydatków (7230 zł – 7230 zł = 0) wyniosła 0. Oznacza to, że wydatki rodziny Pawła zbilansowały się. Rodzina Pawła nie wydała więcej pieniędzy niż zarobiła w danym miesiącu (to dobrze), ale nie zachowała równocześnie żadnych wolnych środków, które mogłaby przeznaczyć na oszczędności.

Gdyby wydatki były mniejsze niż dochody, otrzymalibyśmy wynik dodatni (budżet zamknąłby się na plusie), który wskazałby ile pieniędzy zaoszczędziliśmy. Może się jednak zdarzyć, że wydatki okazałyby się większe niż uzyskiwane dochody. Mielibyśmy w takim przypadku do czynienia z **deficytem** w domowym budżecie (tzw. dziurą budżetową).

KROK 3

Korekta

Posiadając informację o dochodach i faktycznie ponoszonych wydatkach możemy przygotować się do planowania przyszłomiesięcznego budżetu wprowadzając pewne zmiany, ograniczenia wydatków, bądź rezygnując z niektórych z nich. Przyjrzyjmy się bliżej wydatkom poniesionym przez rodzinę Pawła i zastanówmy się, gdzie takie oszczędności byłyby możliwe.

Miesięczne wydatki – STYCZEŃ	planowane	rzeczywiste	różnica
Mieszkanie i media	1 200 zł	1 450 zł	250 zł
Czynsz	600 zł	600 zł	0 zł
Inne opłaty (śmieci, ogrzewanie, gaz)	150 zł	150 zł	0 zł
Energia elektryczna	120 zł	220 zł	-100 zł
Woda	130 zł	200 zł	-70 zł
Internet/telefon	90 zł	90 zł	0 zł
Telefony komórkowe	110 zł	190 zł	-80 zł

Żywność	2050	2300 zł	-250 zł
Zakupy żywności do domu	1700 zł	1780 zł	-80 zł
Jedzenie poza domem	300 zł	450 zł	-150 zł
Słodycze i napoje	50 zł	70 zł	-20 zł
Komunikacja	1400 zł	1450 zł	-50 zł
Bilety komunikacji miejskiej	200 zł	200 zł	0 zł
Utrzymanie samochodu (paliwo, drobne naprawy)	1200 zł	1250 zł	-50 zł
Wydatki szkolne	80 zł	60 zł	+20 zł
Środki czystości	120 zł	140 zł	-20 zł
Kultura/rozrywka	80 zł	50 zł	+30 zł
Zdrowie	250 zł	280 zł	-30 zł
Stomatolog	150 zł	200 zł	-50 zł
Leki	100 zł	80 zł	+20 zł
Rata kredytu mieszkaniowego	1500 zł	1500 zł	0 zł
Wszystkie wydatki razem	6680 zł	7230 zł	-550 zł

Kategoria – Mieszkanie i media

Energia elektryczna – Analizując powyższe zestawienie, łatwo zauważyć, że zużycie energii znacznie odbiega od wydatku zaplanowanego na ten cel w domowym budżecie. Rodzina Pawła powinna rozważyć zamontowanie żarówek energooszczędnych w pomieszczeniach, w których domownicy przebywają najwięcej czasu. Należałoby ponadto zadbać o to, aby światło nie świeciło się w pomieszczeniach, w których w danym momencie nikt nie przebywa.

Woda – Również koszty zużycia wody przewyższają pierwotne przewidywania odnotowane w budżecie rodziny Pawła. W domu warto wprowadzić zasadę, że wszyscy domownicy myją się pod prysznicem, a nie w wannie. Pralkę włącza się dopiero wtedy, gdy zbiera się odpowiednio duża ilość bielizny, aby maksymalnie wykorzystać pojemność bębna przy danym programie prania. Naczynia myje się w wodzie nalanej do komory zlewu, a nie pod bieżącą wodą. Wszyscy domownicy myjąc zęby korzystają z kubeczka i zakręcają kran. Takie zachowania z pewnością przełożą się bezpośrednio na wysokość ponoszonych wydatków.

Telefony komórkowe – Rodzina Pawła przekroczyła planowane wydatki na telefony komórkowe o 70%. Każdy z użytkowników telefonu winien zastanowić się, czy korzysta z tego narzędzia komunikacji zgodnie z jego przeznaczeniem, to znaczy czy rozmawia krótko, bądź czy większości spraw nie mógłby załatwić osobiście. Ponadto, dodatkowe oszczędności można zyskać wybierając tańszy plan taryfowy na telefon lub jeżeli jest to ekonomicznie uzasadnione, zrezygnować z jednej komórki na abonament na rzecz komórki na kartę.

Kategoria – Żywność

W rodzinie Pawła można zauważyć pewną niegospodarność w kwestiach żywieniowych. Wielu osobom często zdarza się wyrzucać żywność (czerstwy chleb, resztki obiadu lub popsute owoce itp.). Świadczy to o tym, że te pozycje można z budżetu domowego wykreślić. Korekta jest prosta – należy planować zakupy, a przez to kupować mniej jedzenia, mniej gotować i chronić produkty przed zepsuciem.

W powyższym zestawieniu wątpliwości budzi znaczące przekroczenie zaplanowanych wydatków na zakup jedzenia poza domem (wzrost o 50%) i zakup słodczy. Rada jest prosta, konieczne jest ograniczenie jedzenia poza domem i obniżenie wydatków na słodczy. Głodnym wędrowcom polecamy pyszne domowe kanapki, a łasuchom domowe wypieki. Przełoży się to znacząco na wielkość oszczędności w budżecie.

Kategoria – Komunikacja

Wydatki na utrzymanie samochodu (paliwo i naprawy) nie przekroczyły co prawda znacząco pierwotnych przewidywań budżetowych, ale warto przeanalizować zasadność tych wydatków. Koszty paliwa są bardzo wysokie w skali całego budżetu rodziny Pawła. Dlatego też można zrezygnować z jazdy samochodem, gdy w dane miejsce można dojechać komunikacją miejską. Zamiana środka lokomocji na autobus lub pociąg istotnie obniży koszty, gdyż bilet miesięczny lub kwartalny będzie kosztował zdecydowanie mniej niż paliwo. Wydatki ponoszone na benzynę w związku z przejazdami na krótkich trasach lub do sklepu i z powrotem można zaoszczędzić przesiadając się na rower.

Analizując poszczególne kategorie kosztów swojego budżetu domowego, spróbuj dokonać korekty, by w przyszłości móc zaoszczędzić jak największą kwotę pieniędzy.

KROK 4

Realizacja założeń

Ważne jest, abyśmy konsekwentnie realizowali założenia wydatków zaplanowane w budżecie domowym. Jeżeli zaplanowaliśmy, iż na dany cel wydamy kwotę X, to nie powinniśmy jej przekroczyć. Taka restrykcyjna realizacja planów pozwala nam na wygospodarowanie znaczących wolnych kwot. Musimy bowiem pamiętać o tym, że w ciągu roku ponosimy wydatki, które nie powtarzają się każdego miesiąca np.: wydatki szkolne, zakup ubrań czy obuwia, ubezpieczenie mieszkania lub samochodu, wyjazd wakacyjny itp. Co więcej, w życiu są chwile, w których nagle potrzebna jest pewna, zazwyczaj spora kwota pieniędzy. Każdy powinien być przygotowany na taką ewentualność.

Jeśli przystąpisz do sporządzenia budżetu domowego, a w wyniku realizacji przyjętych założeń wydasz mniej niż zarobiłeś, to znaczy, że dobrze zarządzałeś swoimi finansami.

Wygospodarowane środki możesz:

- ✓ ulokować w banku – prześledź oferty oszczędzania pieniędzy proponowane przez banki i wybierz ofertę odpowiednią dla Twoich potrzeb i możliwości,
- ✓ zainwestować – o mądrym inwestowaniu dowiesz się więcej w kolejnym podrozdziale.

6. INWESTOWANIE

Oszczędzanie a inwestowanie

Odpowiedzieliśmy sobie już na pytanie czym jest oszczędzanie. Czym zatem różni się ono od inwestowania? Inwestowanie jest działaniem bardziej czynnym i związanym z ryzykiem. Ma ono na celu podniesienie wartości zgromadzonego kapitału oraz osią-

Ryzyko – gotowość do utraty całości lub części kapitału w przypadku nietrafionej inwestycji.

gnięcie zysku. Czynnikiem ryzyka powoduje jednak, że zysk z takiego przedsięwzięcia może być znacznie wyższy.

Rynek finansowy daje możliwość inwestowania środków finansowych w rozmaite produkty finansowe. Ponownie konieczne jest tutaj określenie własnych preferencji co do formy inwestycji, poziomu ponoszonego ryzyka oraz rentowności, czyli stopnia opłacalności danej inwestycji.

Mądre inwestowanie

Pierwsza i najważniejsza zasada: **Zawsze kalkuluj ryzyko!** Zastanów się, jaka jest Twoja skłonność do ponoszenia ryzyka.

Jeśli osobę chcącą zainwestować swoje pieniądze cechuje:

- **niska skłonność do ryzyka** – (woli mieć swoje pieniądze pod całkowitą kontrolą i nie chce ryzykować utraty nawet części swojego kapitału) – odpowiednimi formami inwestowania będą lokaty bankowe oraz niektóre obligacje np. Skarbu Państwa;
- **wysoka skłonność do ryzyka** (nie boi się sporo stracić, ale ma świadomość, że może też dużo zyskać) – właśnie dla niej są agresywne formy inwestowania (tj. zakup akcji na giełdzie papierów wartościowych lub jednostek uczestnictwa w funduszach inwestujących w akcje).

Kolejną złotą zasadą jest **dywersyfikacja ryzyka** (ograniczenie ryzyka przez inwestowanie w kilka różnych instrumentów finansowych). Dzięki temu zmniejszysz prawdopodobieństwo nieudanej inwestycji. Nawet jeśli jedna z nich przyniesie stratę, druga może ją pokryć przynosząc dochód.

Różne formy inwestowania

Dla osób o niskiej skłonności do ryzyka

Lokaty

Przypomnijmy, iż wpłacając pieniądze na lokatę, bank zobowiązany jest wypłacić po upływie terminu lokaty kwotę kapitału powiększoną o odsetki. Podczas wymieniania rodzajów rachunków bankowych wspominaliśmy, że lokata terminowa to depozyt bankowy, zakładany na z góry określony czas. Zakładając lokatę klient musi podjąć decyzję na jaki okres powierzy bankowi swoje pieniądze.

Istotnym elementem, który powinien wpływać na wybór lokaty, jest kapitalizacja odsetek, czyli częstotliwość z jaką odsetki są dopisywane do złożonych w banku oszczędności.

Od tej skumulowanej kwoty naliczane są dalsze odsetki. Im częściej bank dokonuje kapitalizacji odsetek, tym lepiej dla oszczędzającego.

Oprocentowanie lokaty wiąże się z długością okresu, na jaki są złożone pieniądze. Zazwyczaj lokaty długoterminowe są wyżej oprocentowane niż krótkoterminowe. Oznacza to, że bank płaci klientowi więcej za to, że dłużej może korzystać z powierzonych mu środków pieniężnych. Najczęściej można się spotkać ze stałym oprocentowaniem. Wtedy bank nie może zmienić wysokości oprocentowania lokaty, choćby zachodziły pewne wahania na rynku finansowym. Tym samym klient z góry zna wysokość dochodu z lokaty. Zakładając lokatę o zmiennym oprocentowaniu trzeba być przygotowanym na to, że może się ono zmieniać w zależności od sytuacji rynkowej. Wiąże się to z większym ryzykiem, ale w przypadku korzystnego obrotu spraw zyski z lokaty mogą ulec zwiększeniu.

Obligacje

Są to papiery wartościowe potwierdzające pożyczenie pieniędzy od nabywcy **obligacji** przez emitenta obligacji. **Wierzyciel (emitent** obligacji) zobowiązuje się oddać pieniądze w określonym terminie i na określonych zasadach wraz z ewentualnymi odsetkami.

Emitentami obligacji mogą być: Skarb Państwa, instytucje finansowe, przedsiębiorstwa oraz gminy, powiaty, województwa.

Aby lepiej zrozumieć jak działa umowa obligacji przyjrzyjmy się następującemu przykładowi. Kupując dwie roczne obligacje skarbowe o wartości 100 zł każda oprocentowane na 5%, emitent zobowiązuje się do ich wykupu po upływie 12 miesięcy i wypłaty 210 zł (po 105 zł za każdą z nich).

Jak kupić obligacje?

Obecnie w Polsce obligacje mają formę zapisu komputerowego (postać zdematerializowana). Ich zakup jest możliwy za pośrednictwem domów maklerskich w punktach obsługi klienta, bądź przez internet.

Dla osób o wysokiej skłonności do ryzyka

Akcje

Akcja to papier wartościowy, który potwierdza udział akcjonariusza w majątku spółki. Spółki emitują akcje, by pozyskać dodatkowy kapitał. Uzyskane w ten sposób środki mogą przeznaczyć na rozwój, zakup nowego sprzętu, czy rozbudowę.

Nie będziemy tu dokładnie tłumaczyć, jak inwestować w akcje. Taki młody inwestor jak Ty powinien na razie wstrzymać się z inwestycjami giełdowymi. Jeśli jesteś jednak bardziej zainteresowany tą tematyką, polecamy Ci wzięcie udziału w konkursach, gdzie nie inwestujesz prawdziwych pieniędzy. Otrzymujesz wówczas

„Spółki emitują akcje, by pozyskać dodatkowy kapitał. Uzyskane w ten sposób środki mogą przeznaczyć na rozwój, zakup nowego sprzętu, czy rozbudowę.”

pułę wirtualnych pieniędzy i możesz nimi zarządzać, ucząc się tym samym technik inwestycyjnych. Jak już posiadasz tę wiedzę, zapraszamy do spróbowania swoich sił na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

Fundusze inwestycyjne

Są to instytucje zbierające pieniądze od dużej grupy osób, by następnie zainwestować je w wybrane instrumenty finansowe w zależności od przyjętej strategii inwestowania. Są one odpowiednim rozwiązaniem dla osób, które nie posiadają specjalistycznej wiedzy, która pozwalałaby im samodzielnie inwestować na giełdzie.

Podstawowe zasady bezpiecznych inwestycji

- Sprawdź, czy podmiot posiada zezwolenie na prowadzenie działalności na rynku finansowym.
- Zadawaj pytania i upewnij się, że uzyskałeś na nie odpowiedzi. Pamiętaj – nie ma niemych pytań.
- Poznaj osobę, która oferuje Ci produkt i podmiot, w imieniu którego działa.
- Sprawdź jak długo podmiot działa na rynku finansowym.
- Ostrożnie odnoś się do nalegania na szybkie wpłacenie środków.
- Żądaj dokumentów lub informacji pisemnej, nie poprzestawaj na informacji ustnej.
- Przeczytaj umowę przed jej podpisaniem oraz inne ewentualne dokumenty (np. regulaminy, warunki świadczenia usług).
- Skonfrontuj pozyskane informacje z inną zaufaną osobą.
- Nie zakładaj bezkrytycznie, że osoba, z którą rozmawiasz, jest ekspertem i wszystko co mówi jest pewne.
- Zapytaj, w jaki sposób mają być wypracowywane zyski, które mają stać się Twoim udziałem.
- Nie daj się omamić profesjonalnie wyglądającej stronie internetowej, adresowi firmy w reprezentacyjnej lokalizacji, elegancko urządzonego biura, wyglądkowi zewnętrznemu osoby, z którą rozmawiasz, czy rzekomej elitarności grupy osób, do których kierowana jest oferta.
- Odpowiedz sobie na pytanie, dlaczego akurat Tobie składana jest rzekomo „pewna” oferta, dlaczego sam oferujący nie korzysta w pełni z tak „świetnej” inwestycji?
- Pamiętaj o ryzyku na rynku finansowym – nie wierz w zapewnienia pewnych i szybkich zysków bez ryzyka.³

Dla osób gotowych zamrozić swoje środki na dłuższy okres

Dzieła sztuki

Zakup obrazów, rzeźb, pięknej porcelany to również forma inwestowania kapitału. Główna zasada polega na tym, że z reguły raz uznane dzieła nie tracą na wartości. Są one jedyne i niepowtarzalne. Wiele najbardziej znanych na świecie dzieł sztuki jest własnością muzeów i galerii, jednak część z nich znajduje się w rękach prywatnych

³ M. Pachucki, „Piramidy i inne oszustwa na rynku finansowym. Poradnik klienta usług finansowych”, Wydanie II, zaktualizowane, Wydane w ramach projektu CEDUR realizowanego przez Komisję Nadzoru Finansowego, Warszawa 2013, s. 29.

kolekcjonerów. Są oni w stanie zapłacić naprawdę wysoką cenę za unikatowy eksponat. Mniej doświadczeni powinni zawsze korzystać z usług profesjonalnego rzeczoznawcy, gdyż zdarzają się przypadki próby podrobienia dzieł sztuki.

Nieruchomości

Kolejną formą ulokowania kapitału może być zakup nieruchomości. Wynajęcie mieszkania oraz pobieranie czynszu od lokatorów staje się wówczas regularnym wpływem środków na nasze konto. Mieszkanie „zaczyna na siebie pracować”. Po kilkunastu latach, przy założeniu wzrostu cen nieruchomości, sprzedaż mieszkania może się okazać bardzo opłacalna. Należy jednak być przygotowanym na to, iż decydując się na sprzedaż mieszkania, może minąć sporo czasu aż znajdziemy odpowiedniego nabywcę i załatwimy niezbędne formalności, a co się z tym wiąże, otrzymamy pieniądze ze sprzedaży.

Nie zawsze jednak wartość nieruchomości wzrasta z czasem. Może się okazać, iż obok naszego domu zostanie wybudowany wieżowiec, który zasłoni widok z okien albo niedaleko powstanie hałasujący zakład produkcyjny. Wówczas nie znajdzie się wielu chętnych na zakup takiego mieszkania, przez co jego cena spadnie.

Złoto

Złoto jest instrumentem finansowym o umiarkowanym ryzyku. Często stosuje się je w obronie przed inflacją i kryzysami. Złoto kupuje się w czystej postaci: w sztabach lub sztabkach. Zdarza się, że złoto może posiadać wartość kolekcjonerską, jeżeli jest kupowane w formie przetworzonej: w postaci monet, medali, czy innych ozdób. Wówczas wartość takiego przedmiotu może znacznie przewyższać cenę rynkową kruszcu, z którego jest on wykonany.

Zapamiętaj!

Na tym etapie kształcenia najlepszą dla Ciebie inwestycją, która nie wymaga nakładów finansowych, jest inwestycja w wiedzę. To, czego się dziś nauczysz, będziesz mógł wykorzystać w przyszłości. Nauka na pewno nie przyniesie Ci żadnych strat.

Specjalistyczna wiedza z każdej dziedziny życia, nie tylko rynków finansowych, jest bardzo ceniona przez pracodawców. Znajomość języków obcych, umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach, wyszukiwanie nowych rozwiązań to umiejętności, które mogą wyróżniać Cię nie tylko w pracy, ale też pomogą Ci w codziennym życiu. Wszystko będzie miało wpływ na Twoją przyszłość. Może Ci się to wydawać na razie odległą perspektywą, ale sposób w jaki pokierujesz swoim życiem, będzie odgrywał znaczącą rolę, gdy przejdziesz na emeryturę.

POZYSKIWANIE ŚRODKÓW

1. KREDYT? POŻYCZKA? JEŚLI JUŻ, TO KIEDY?

Pewnie masz w tym momencie jakąś rzecz, o której marzysz.

Wydaje się, że najkorzystniejsze byłoby przeznaczenie kredytu na sfinansowanie ważnej inwestycji, pomnażającej majątek, np. zakup kolejnej maszyny dla przedsiębiorstwa, która pozwoli zwiększyć sprzedaż, a tym samym wpływy ze sprzedaży. Rozważnie zaciągaj kredyt na zaspokojenie bieżących wydatków, czyli na tzw. **konsumpcję**.

Dokładnie przemyśl sobie, czy zaciągnięcie kredytu jest na pewno najlepszym rozwiązaniem, na realizację obecnych marzeń. Miej świadomość, że jest to produkt finansowy, za który będziesz musiał zapłacić. Znaczy to tyle, że kupując dziś z własnych środków wymarzoną rzecz zapłaciłbyś mniej, niż będziesz musiał oddać bankowi w przyszłości.

Mało kto jednak już na początku dorosłego życia dysponuje takimi zasobami finansowymi, by móc sobie pozwolić na tak kosztowne inwestycje, jak własne mieszkanie. Oszczędzanie na ten cel zarabianych co miesiąc pieniędzy trwałoby długi czas. Kredyt może pozwolić Ci wówczas na zrealizowanie swoich planów w teraźniejszości, a spłata będzie następować przez czas zastrzeżony w umowie. Warto jednak pamiętać, że bardzo istotne przy dokonywaniu tak dużych i poważnych zakupów jest posiadanie tzw. wkładu własnego, czyli naszych własnych oszczędności, które możemy przeznaczyć na ten cel. Pozwala to na obniżenie kosztów kredytu, miesięcznych rat, a ponadto, bank chętniej nam takiego kredytu udzieli, gdyż ryzyko związane z jego spłatą będzie mniejsze.

Dorośli często zaciągają kredyty na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Pozwala im to zrealizować swoje pomysły, rozwijać talenty i zdobyte umiejętności oraz pomnażać zainwestowane środki.

2. KREDYT A POŻYCZKA

Najważniejsze różnice między kredytem a pożyczką:

	Kredyt	Pożyczka
Kto może udzielić?	Bank, SKOK	Institucja lub osoba, która dysponuje odpowiednią sumą pieniędzy
Przeznaczenie	Ścisłe określone w umowie	Dowolne
Regulacje prawne	Prawo Bankowe ⁴	Kodeks Cywilny ⁵
Rodzaj umowy	Forma pisemna ze wskazaniem terminu zwrotu i kosztów ⁶	Może zostać zawarta ustnie, natomiast dla celów dowodowych w przypadku kwoty powyżej 500 zł powinna mieć formę pisemną
Koszty	Opłata w postaci prowizji i odsetek określonych w umowie	Może być nieodpłatna, choć zwykle jest płatna i droższa niż kredyt

3. GDZIE I JAK POŻYCZAĆ PIENIĄDZE?

Nasze wydatki powinny być ograniczone naszymi dochodami tzn. nie powinniśmy wydawać więcej pieniędzy niż zarabiamy. To, ile pieniędzy uda Ci się w przyszłości zarabiać, będzie zależało od Twojego wykształcenia, kompetencji zawodowych, kreatywności, aktywności ekonomicznej. Jednak i tak może się okazać, że uzyskiwane środki pieniężne nie wystarczą na zaspokojenie wszystkich marzeń i ważnych potrzeb. Wtedy zaciągnięcie kredytu jest jednym z rozwiązań, by osiągnąć ważny życiowy cel lub powiększyć swój majątek. Załóżmy, że podjąłeś już decyzję o zaciągnięciu kredytu, i co dalej? Czym się kierować? Może pójść tam, gdzie najbliżej? Albo tam, gdzie w reklamie najgrubszymi i największymi literami napisano, że pożyczka prawie nic nie kosztuje? A może tam, gdzie najmilej uśmiecha się pani konsultantka? Masz mętlik w głowie? Nic dziwnego, wielu dorosłych, przeważnie osób mających problem z zarządzaniem własnym domowym budżetem, ma z tym problem. Aby ustrzec Cię przed kredytowymi pułapkami, weź sobie do serca kilka rad.

Jeśli w przyszłości będziesz chciał bezpiecznie pożyczyć pieniądze (a może taka wiedza przyda Ci się już teraz, by ustrzec rodzinę przed finansowymi problemami), pamiętaj o następujących zasadach:

⁴ Dodatkowo, w przypadku konsumentów ustawa o kredycie konsumenckim, a także ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w przypadku kredytów udzielanych przez SKOK.

⁵ Dodatkowo, w przypadku konsumentów ustawa o kredycie konsumenckim, a także ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w przypadku kredytów udzielanych przez SKOK.

⁶ Może być zawarta w formie elektronicznej przy spełnieniu odpowiednich wymagań przewidzianych ustawą Prawo bankowe.

Sprawdź, z oferty jakiej instytucji chcesz skorzystać. Pamiętaj o różnicy między firmą pożyczkową a bankiem. Sprawdź, czy firma oferująca Ci usługi bankowe znajduje się pod nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego (www.knf.gov.pl).

Policz, ile wyniesie całkowity koszt pożyczki. Każda instytucja pożyczająca pieniądze robi to w celu osiągnięcia zysku. Nie daj się zatem zwieść obietnicom głoszącym, że to „najtańsza” pożyczka. **Nie bądź naiwny – w praktyce pożyczki „0 procent” są rzadko spotykane – takie kredyty zawierają przeważnie ukryte opłaty, z reguły niemałe.** Policzenie kosztów tej transakcji wymaga znajomości podstaw matematyki. Każda instytucja zobowiązana jest do podania w ofercie wysokości rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (RRSO) oraz całkowitej kwoty do zapłaty. RRSO to roczna stopa procentowa uwzględniająca wszystkie dodatkowe opłaty obciążające klientów. Zdarza się, że instytucje kredytowe publikują wysokość RRSO małą czcionką, a konsultanci udzielający kredytu informują o jej wysokości dopiero, gdy zostaną o nią zapytani. Masz prawo poznać te parametry zanim podpiszesz umowę, ułatwi Ci to porównanie wielu ofert.

„RRSO to roczna stopa procentowa uwzględniająca wszystkie dodatkowe opłaty obciążające klientów.”

Czytaj umowę i zwracaj uwagę na to, co podpisujesz.

Zawieranie umów jest dobrowolnym procesem, dlatego nikt nie może wywierać na Ciebie presji, aby ją podpisać. Musisz wiedzieć jednak, jakie będą warunki umowy i czego będzie od Ciebie wymagać pożyczkodawca. Bądź ostrożny i nie opieraj swojej wiedzy jedynie na tym, co usłyszysz od konsultanta. On jest sprzedawcą i zależy mu na sprzedaniu usługi pożyczkowej, powinien być jednak obiektywny w tym, co robi i nie wprowadzać w błąd. Najlepiej jeśli spokojnie sam przeczytasz umowę i zwrócisz uwagę na kilka kwestii:

- czy oprocentowanie pożyczki nie przewyższa znacząco innych ofert na rynku,
- czy firma oczekuje wniesienia wysokiego zabezpieczenia pożyczki przed jej udzieleniem – brak spłaty pożyczki w terminie może wiązać się z utratą zabezpieczenia, którego wartość może znacząco przewyższać kwotę zadłużenia,
- czy zapisy umowy uprawniają firmę do ustalenia zabezpieczenia w przyszłości, wedle uznania firmy,
- czy pojawiają się dodatkowe opłaty uwzględnione w umowie, np. za wydanie decyzji kredytowej, za rozpatrzenie wniosku, prowizje, opłaty za wizyty przedstawiciela pożyczkodawcy w domu, ubezpieczenia – jeśli tak, to dodaj je do siebie i sprawdź czy ich suma znacząco podwyższa koszt pożyczki (może zdarzyć się sytuacja, że firma chce zarobić jedynie na opłatach przed zawarciem umowy, nie zamierzając wcale udzielić pożyczki).

Masz prawo do pytań i wyjaśnień. Nie bój się powiedzieć, że czegoś nie rozumiesz, w końcu chodzi o Twoje pieniądze. Możesz zawsze skonsultować się z zaufaną osobą bądź ekspertem. Jeśli nadal będziesz miał wątpliwości, a konsultant nie chce lub nie umie wyjaśnić warunków umowy, lepiej zrezygnować z takiej propozycji i rozejrzeć się za inną ofertą.

Bądź czujny! Nie podpisuj umowy, której nie rozumiesz. Jeśli konsultant odmawia Ci wyjaśnienia zasad lub nie potrafi tego zrobić, lepiej udać się do innego pożyczkodawcy.

4. W POSZUKIWANIU NAJTAŃSZEJ OFERTY

Jak w gąszczu ofert kredytowych znaleźć taką, która zaspokoi nasze oczekiwania? Kusząco brzmią oferty, zachęcające do wzięcia pożyczki bez zbędnych formalności, na najlepszych warunkach na rynku. Aby dowiedzieć się o nich więcej, należy udać się do instytucji oferującej taką pożyczkę lub wejść na jej stronę internetową. W naszym interesie jest upewnienie się, czy pożyczka nie jest obciążona żadnymi dodatkowymi kosztami. W tym celu należy sięgnąć po umowę kredytu i najlepiej spokojnie przestudiować ją „od deski do deski”. Na widok kilkustronicowego dokumentu większość osób ma odruch odrzucający, jednak to my będziemy odpowiedzialni za niewywiązanie się z warunków umowy po jej podpisaniu, dlatego musimy wiedzieć na co się zgadzamy. Dobrze jest zakreślić sobie fragmenty, co do których nie mamy pewności, czy dobrze je rozumiemy. Tak przygotowani możemy się umówić na wizytę w placówce pożyczkodawcy.

O co pytać?

- czy udzielenie pożyczki wiąże się z pobraniem prowizji od klienta bądź z jakimkolwiek dodatkowymi opłatami?
- czy umowa przewiduje jakiekolwiek ubezpieczenie, którego koszt zobowiązany jest ponieść klient?

Jeśli w odpowiedzi na te pytania usłyszymy, że faktycznie udzielenie kredytu nie wiąże się z żadnymi dodatkowymi opłatami, a ewentualne ubezpieczenie od spłaty kredytu jest nieobowiązkowe, to reklama może być rzeczywiście prawdziwa. Dla pewności jednak prośmy o harmonogram spłaty pożyczki.

Przykład:

Jeśli zdecydujemy się na zakup pralki na kredyt w kwocie 1200 zł, płatny w 12 miesięcznych ratach, nie zostanie od nas pobrana żadna prowizja, nie zapłacimy ubezpieczenia a harmonogram spłaty pożyczki będzie prezentował się jak w tabeli, wówczas możemy być pewni, że kredyt jest oprocentowany 0%.

Miesiąc	Wartość miesięcznej raty
1	100
2	100
3	100
4	100
5	100
6	100
7	100
8	100
9	100
10	100
11	100
12	100

Nie chcemy kwestionować tego, że taka promocja jest zupełnie nierealna. W dobie konkurencji rynkowej między firmami oferującymi pożyczki, którym zależy na zainteresowaniu klientów, to mogą być rzeczywiście bardzo korzystne warunki, które zwrócą uwagę pożyczkobiorców. Apelujemy jedynie o rozważę i przemyślane decyzje.

5. KOMU BANK POŻYCZA PIENIĄDZE?

Z poprzednich rozdziałów dowiedziałeś się skąd banki czerpią środki na udzielanie pożyczek i kredytów oraz dlaczego to robią. Teraz porozmawiamy o tym, czy każdy, kto potrzebuje pieniędzy, może je dostać w banku.

Banki jako instytucje zaufania publicznego muszą zadbać o to, aby pożyczane przez nie pieniądze, będące wkładami innych klientów, zostały zwrócone do banku, wraz z odsetkami. W związku z tym muszą badać wiarygodność potencjalnego pożyczkobiorcy, oceniając w ten sposób ryzyko kredytowe. Kredyt może zostać udzielony osobie, która posiada tzw. **zdolność kredytową**, czyli posiada dochody pozwalające na regularną spłatę zaciągniętego zobowiązania. Bank zwraca szczególną uwagę na stabilność i wielkość dochodów.

„Banki jako instytucje zaufania publicznego muszą zadbać o to, aby pożyczane przez nie pieniądze, będące wkładami innych klientów, zostały zwrócone do banku, wraz z odsetkami.”

Badanie zdolności kredytowej klienta pozwala bankowi ocenić jego możliwości w zakresie spłaty przyszłego kredytu. Odbywa się to na podstawie dokumentów zaświadczających o dochodach kredytobiorcy oraz jego oświadczeniach.

Ocena zdolności kredytowej ma miejsce na początku procedury ubiegania się o kredyt. Bank weryfikuje wysokość raty, którą kredytobiorca będzie w stanie regulować po odjęciu od miesięcznego dochodu wszelkich istniejących zobowiązań kredytowych, pożyczek, stałych opłat, codziennych kosztów utrzymania. Kolejnym czynnikiem brany pod uwagę jest status majątkowy osoby oraz liczba osób znajdujących się na jej utrzymaniu.

Bank, mając wiedzę na temat dochodów wnioskodawcy, może wyznaczyć maksymalną wysokość kredytu współmierną do poziomu ponoszonego ryzyka, związanego z jego udzieleniem. Ze względu na istotę badania zdolności kredytowej oraz wymogi nakładane przez przepisy polskiego prawa, bank nie może pominąć tego etapu. W sytuacji, gdy

o kredyt ubiegają się łącznie dwie osoby, analiza obejmuje sytuację finansową obu wnioskodawców.

„Banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe przekazują informacje o swoim kredytobiorcy do Biura Informacji Kredytowej (BIK) i przed udzieleniem kredytu uzyskują stamtąd informację, jak w przeszłości wnioskodawca regulował swoje zobowiązania kredytowe.”

Banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe przekazują informacje o swoim kredytobiorcy do Biura Informacji Kredytowej (BIK) i przed udzieleniem kredytu uzyskują stamtąd informację, jak w przeszłości wnioskodawca regulował swoje zobowiązania kredytowe.

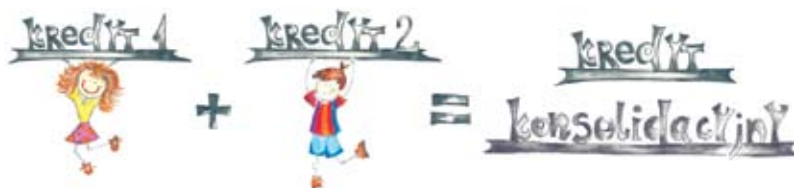
Banki często stosują systemy punktowe w celu zbadania zdolności kredytowej. Polegają one na przyznawaniu punktów za spełnienie określonych warunków. Tym samym suma punktów powyżej pewnej ustalonej granicy decyduje o przyznaniu kredytu. Mniejsza liczba punktów może wiązać się ze zmniejszeniem wysokości kredytu lub koniecznością okazania dodatkowych zabezpieczeń (np. poręczeń zaświadczających, że inna osoba zobowiązuje się spłacić kredyt, jeśli my go z jakichkolwiek powodów nie spłacamy).

Czynniki brane pod uwagę przez bank podczas ubiegania się o kredyt:

Dochód na członka rodziny	Od tego zależy w głównej mierze wysokość oferowanego kredytu. Bank analizuje, jakie maksymalne raty wnioskodawca jest w stanie spłacać.
Rodzaj umowy o pracę	Znacznie łatwiej jest uzyskać kredyt długoterminowy będąc zatrudnionym na czas nieokreślony. Bank wówczas ma świadomość tego, że nie jesteśmy zatrudnieni na próbę lub nasza umowa nie kończy się w określonym terminie.
Stan cywilny	Łatwiej jest uzyskać kredyt na lepszych warunkach będąc w związku małżeńskim, gdzie obie osoby pracują, niż będąc osobą samotną. Ryzyko równoczesnej utraty pracy jest niższe w przypadku małżeństwa.
Inne kredyty	Zmniejszają zdolność finansową. Konieczność spłaty rat kredytowych posiadanego już kredytu może utrudniać spłatę rat nowego zobowiązania.
Dotychczasowe wywiązywanie się z obowiązków spłaty zobowiązań	Jeśli klient banku rzetelnie i terminowo wywiązywał się ze spłaty dotychczas posiadanych kredytów lub pożyczek, bank chętniej powierzy mu kolejne środki pieniężne.
Biuro Informacji Kredytowej (BIK)	Organizacja współpracująca z większością banków w Polsce, prowadząca bazę danych dotyczących historii kredytowej klientów banku. Jest to informacja o sumienności i terminowości spłat wcześniejszych zobowiązań.

Może dojść do sytuacji, że osoba ubiegająca się o kredyt ma już kilka zaciągniętych kredytów lub pożyczek, przez co nie wykazuje zdolności kredytowej. Wówczas rozwiązaniem może być kredyt konsolidacyjny przeznaczony na spłatę dotychczasowych zobowiązań. Zastępuje on wszystkie dotychczasowe zobowiązania kredytowe jednym, przez co:

- kilka kredytów zmienia się na jeden długoterminowy, najczęściej jest to kredyt o niższym oprocentowaniu,
- kredytobiorca spłaca jedną ratę, zamiast kilku rat w różnych bankach,
- miesięczna rata jest mniejsza niż suma rat kredytów spłacanych dotychczas,
- okres kredytowania wydłuża się.

A jeśli bank odmówi udzielenia kredytu?

Może się tak zdarzyć i jest to całkiem częsta sytuacja. Okazuje się, że gdy potencjalny kredytobiorca nie posiada określonej zdolności kredytowej, bank nie chce wziąć na siebie ryzyka ewentualnej niemożliwości spłaty pożyczki. Bardzo niebezpieczne jest wtedy korzystanie z usług firm pożyczkowych. Proponują one bardzo często atrakcyjne oprocentowanie pożyczek, a jednocześnie naliczają klientom dodatkowe opłaty, np. za obsługę klienta w domu lub ubezpieczenie spłaty kredytu. Efekt jest taki, że suma opłat i kosztów związanych z zaciągnięciem pożyczki sięga kilkudziesięciu procent kwoty pożyczki, a czasem więcej. Ludzie nie potrafiący poradzić sobie ze spłatą długu popadają w bardzo poważne tarapaty finansowe.

Przeostrożność jest prosta i już przywoływana: **Bądź ostrożny, czytaj uważnie umowy, pytaj, nie podpisuj, jeśli czegoś nie rozumiesz.**

6. SPŁATA KREDYTU

Decydując się na kredyt o dłuższym terminie spłaty, będziesz płacił niższe raty miesięczne, ale łączne odsetki należne bankowi będą wyższe, ponieważ bank przez dłuższy okres będzie je naliczał od kwoty udostępnionego kredytu. W tym

„Każdy kredytobiorca musi dbać, aby nie stracić płynności finansowej, czyli zdolności do bieżącego regulowania zobowiązań (płatności za mieszkanie, energię elektryczną itd.).”

czasie ważne jest dbanie o domowy budżet. Raty kredytu muszą być dopasowane do naszych możliwości finansowych. Każdy kredytobiorca musi dbać, aby nie stracić płynności finansowej, czyli zdolności do bieżącego regulowania zobowiązań (płatności za mieszkanie, energię elektryczną itd.).

Należy dokładać wszelkich starań, aby raty i należności regulować terminowo. Pamiętaj, że dla banku liczy się dzień, w którym pieniądze znajdują się na koncie, a nie data dokonanej przez Ciebie przelewu. Jest to o tyle ważne, że bank może zastrzec w umowie naliczanie karnych odsetek za spóźnione dokonanie spłaty. Jeśli zaległości w spłacie są znaczące, możesz zostać obciążony kosztami **monitów** bankowych (wezwań do zapłaty) oraz **windykacji** (czynności podejmowanych wobec dłużnika mających na celu dochodzenie należności). Dlatego konieczne jest dokonywanie płatności z bezpiecznym wyprzedzeniem.

Poza środkami, które pozwolą nam spłacać comiesięczne raty kredytu, regulować rachunki oraz pokrywać koszty utrzymania, warto posiadać dodatkową rezerwę. Daje nam to bezpieczeństwo, że jeśli w okresie spłaty kredytu wydarzy się jakaś nieprzewidziana sytuacja np. konieczność pokrycia kosztów operacji, będziemy dysponować środkami na pokrycie tych wydatków.

Wysokość rat kredytu może ulegać zmianom, jeśli jest to kredyt długoterminowy. Jego oprocentowanie uzależnione jest od stóp procentowych banku centralnego oraz marży, czyli wynagrodzenia banku.

Dopasuj definicje do ich znaczeń

Biuro Informacji Kredytowej	system pozwalający badać zdolność kredytową
kredyt konsolidacyjny	dodatkowe zabezpieczenie kredytu
system oceny punktowej	jedno ze źródeł dochodów banków
RRSO	badanie pozwalające bankowi ocenić możliwości klienta w zakresie spłaty przyszłego kredytu
poręczenie	podmiot udzielający informacji o historii kredytowej wnioskującego o kredyt
odsetki	kredyt, który zastępuje wszystkie dotychczasowe zobowiązania kredytowe jednym
zdolność kredytowa	roczna stopa procentowa, uwzględniająca wszystkie dodatkowe opłaty obciążające klientów

PODSUMOWANIE

Gdy otrzymasz pieniądze od babci czy dziadka, np. na urodziny zastanów się dobrze, jak najlepiej spożytkować swój kapitał. Może marzysz w tym momencie o jakiejś droższej rzeczy, chciałbyś zmienić rower, bo ze starego już wyrosłeś lub chciałbyś nauczyć się robić profesjonalne zdjęcia, a aparat rodziców nie spełnia określonych parametrów. Poczekaj. Na tym właśnie polega oszczędzanie, odkładanie zakupów na przyszłość (tym samym rezygnacja z niektórych bieżących wydatków), by zebrać wystarczającą sumę pieniędzy. Pomyśl perspektywicznie, nie wydawaj tego samego dnia otrzymanych pieniędzy. Zastanów się, czy za tydzień nie będziesz bardziej ich potrzebował lub czy nie wolisz odłożyć ich na jakiś konkretny cel.

Oszczędzanie naprawdę ma sens. To bardzo mądre i dorosłe podejście do życia. Nie daj się zwieść tym, którzy sądzą, że największe szczęście przynosi natychmiastowe wydawanie pieniędzy. Radość trwa tylko chwilę, a może się okazać, że „jutro” przyniesie problemy i sytuacje, których rozwiązanie będzie wymagało nakładów finansowych. Warto poczekać trochę na większy sukces. Z reguły jest długotrwały i lepiej smakuje. Z każdym dniem stajesz się bogatszy o nowe doświadczenia i wiedzę. Na przestrzeni czasu możesz sam ocenić jak zmieniły się Twoje potrzeby. Kilka lat temu wszystkie otrzymane pieniądze przeznaczyłbyś pewnie na zabawki i słodycze. Teraz marzysz już o poważniejszych rzeczach. Pomyśl, że gdybyś pół roku temu zaoszczędził posiadane wówczas pieniądze, dzisiaj byłoby Cię stać na zaspokojenie obecnych potrzeb. Jeśli będziesz kontrolował swoje wydatki, przeznaczając na nie mniejsze kwoty niż te, którymi dysponujesz, lepiej poznasz swoje podstawowe potrzeby i nauczysz się zarządzać nadwyżkami pieniężnymi.

Pamiętaj nie tylko o planowaniu wydatków, ale także dochodów. To może być na razie trudne, jeśli nie masz stałego źródła dochodu. Jednak dobrze jest to brać pod uwagę z myślą o przyszłości, kiedy zaczniesz zarabiać własne pieniądze. A co jeśli uda Ci się zbierać zaplanowaną kwotę pieniędzy? Znowu zostaniesz postawiony przed wyborem, czy tej zaoszczędzonej sumy nie zainwestować. Nie myśl sobie, że inwestowanie jest tylko domeną dorosłych. Ty sam chodząc do szkoły inwestujesz w swój rozwój, możesz to zacząć robić jeszcze lepiej, zapisując się do koła naukowego, poszerzając swoje zainteresowania, czytając więcej książek. Często to nic nie kosztuje, poświęcasz temu jedynie swój czas. Ale na teraz to Twoja najlepsza inwestycja. Wykorzystaj ją należycie! Powodzenia!

SŁOWNICZEK

akcja – papier wartościowy łączący w sobie prawa o charakterze majątkowym i niemajątkowym, wynikające z uczestnictwa akcjonariusza w spółce akcyjnej. Akcja świadczy o udziale jej właściciela (akcjonariusza) w kapitale spółki akcyjnej

banknot – to pieniądź papierowy emitowany przez bank centralny, symbolizujący określoną wartość niepokrytą w jego wartości materialnej, prawny środek płatniczy w danym kraju lub obszarze

bankomat – urządzenie elektroniczne umożliwiające wypłatę środków pieniężnych z rachunku, do którego wydana została karta płatnicza. Często bankomaty umożliwiają również inne działania, na przykład zlecenie przelewów, wpłaty, zasilenie konta telefonu komórkowego

barter – czyli inaczej mówiąc wymiana przedmiotu za przedmiot

bilon – patrz definicja słowa „moneta”

deficyt – występuje, gdy wydatki w budżecie są wyższe niż dochody

emisja pieniądza – wprowadzenie do obiegu pieniądza gotówkowego w postaci banknotów i bilonu (monet)

emitent – podmiot emitujący (wystawiający) papiery wartościowe we własnym imieniu

inflacja – utrata wartości pieniądza w czasie, czyli ogólny wzrost cen towarów i usług

kapitalizacja – naliczanie odsetek w pewnych odstępach czasu i dopisywanie ich do stanu konta

kapitał – środki finansowe, szczególnie przeznaczone na inwestycje

kapitał własny – (w przypadku banku) środki należące do banku, pochodzące od założycieli lub z osiągniętych zysków

karta płatnicza – elektroniczny instrument płatniczy, który umożliwia dostęp do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym lub dostępnych w ramach limitu kredytowego przez przeprowadzanie transakcji bezgotówkowych lub wypłatę środków w bankomacie

Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) – państwowy organ nadzoru, sprawujący nadzór nad sektorem bankowym, rynkiem kapitałowym, ubezpieczeniowym i emerytalnym, nad instytucjami płatniczymi i biurami usług płatniczych oraz (od października 2012 r.) nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi i Krajową Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową; celem nadzoru nad rynkiem finansowym jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku

konsumpcja – używanie posiadanych dóbr w celu bezpośredniego zaspokojenia ludzkich potrzeb

kredyt – pieniądze, które banki pożyczają pod określonymi warunkami, osobom chcącym je pożyczyć, np. na zakup mieszkania czy założenie własnej działalności

moneta (bilon) – przeważnie metalowy środek płatniczy, o określonej formie, opatrzonej znakiem emitenta

monit – pisemne ponaglenie, przypomnienie (że minął termin wypełnienia jakiejś powinności)

obligacja – papier wartościowy potwierdzający pożyczanie pieniędzy od nabywcy obligacji przez emitenta obligacji

odsetki – 1. Cena uzyskania kredytu, uzależniona od stopy procentowej, kwoty kredytu oraz czasu, na jaki został udzielony. 2. Zyski z lokaty, zależne od jej wysokości, rodzaju, stopy procentowej, czasu na jaki została założona

PIN – przeważnie czterocyfrowe hasło służące do autoryzacji transakcji płatniczej, czyli potwierdzenia faktu, iż jesteśmy posiadaczami karty i mamy prawo do jej użytkowania

płaćciфта – pewne rzadko występujące dobra, bardziej pożądane niż inne i chętniej przyjmowane jako forma zapłaty w czasach, gdy nie wymyślono jeszcze pieniędzy

polecenie zapłaty – operacja, w ramach której dokonywane jest automatyczne dokonanie zapłaty z rachunku właściciela na rzecz stałego usługodawcy. Obciążenie rachunku odbywa się na podstawie wystawionego uprzednio przez klienta banku jednorazowego, pisemnego upoważnienia do obciążenia jego rachunku kwotami na określone cele (zwykle są to opłaty za prąd, gaz, telefon komórkowy, itp.)

przelew – operacja polegająca na przesłaniu pieniędzy na konto innej osoby fizycznej lub prawnej

rachunek bankowy – zwany potocznie kontem bankowym, rachunek klienta prowadzony przez bank. W umowie rachunku bank zobowiązuje się do przechowywania środków pieniężnych posiadacza i do dokonywania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych

ryzyko – możliwość utraty części kapitału w przypadku nietrafionej inwestycji

Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe – działające w formie spółdzielni instytucje, niebędące bankami, wykonujące na podstawie ustawy niektóre czynności zastrzeżone dla banków; celem kas jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie swoich członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczenia

tezauryzacja – odkładanie pieniędzy, gromadzenie oszczędności, jedna z funkcji pieniądza

waluta – nazwa pieniądza obowiązującego w danym państwie

windykacja – dochodzenie własności za pomocą środków określonych w obowiązujących przepisach prawnych

wkład własny – środki pieniężne należące do kredytobiorców, przeznaczone na sfinansowanie zakupu, np. nieruchomości

zdolność kredytowa – badana możliwość spłaty przez kredytobiorcę określonej kwoty kredytu wraz z odsetkami, w terminach określonych w umowie

ODPOWIEDZI DO ĆWICZEŃ

Rozdział 1

Pieniądz w historii:

Kolejność: barter, płacidła, kruszce, monety, pieniądz papierowy, pieniądz bezgotówkowy

Wykreślanka 1:

U	B	A	N	K	N	O	T	A	C	H	I	P
L	I	B	R	A	N	Ż	E	S	T	P	I	N
K	L	H	S	R	K	L	Z	A	D	G	N	H
M	O	N	E	T	A	U	A	I	O	P	F	J
E	N	R	T	A	Y	U	U	P	L	G	L	J
P	D	D	O	B	T	E	R	M	I	N	A	L
Z	Ł	O	T	Y	K	L	Y	L	A	P	C	E
E	W	L	A	U	N	C	Z	I	P	L	J	T
P	Ł	A	C	I	D	Ł	A	G	C	J	A	P
S	T	R	U	K	R	R	C	A	L	P	T	E
P	R	E	U	R	O	G	J	U	T	P	I	P
A	L	P	T	E	A	B	A	R	T	E	R	Y

Poziomo:

banknot, chip, pin, moneta, terminal, złoty, płacidła, euro, barter

Pionowo:

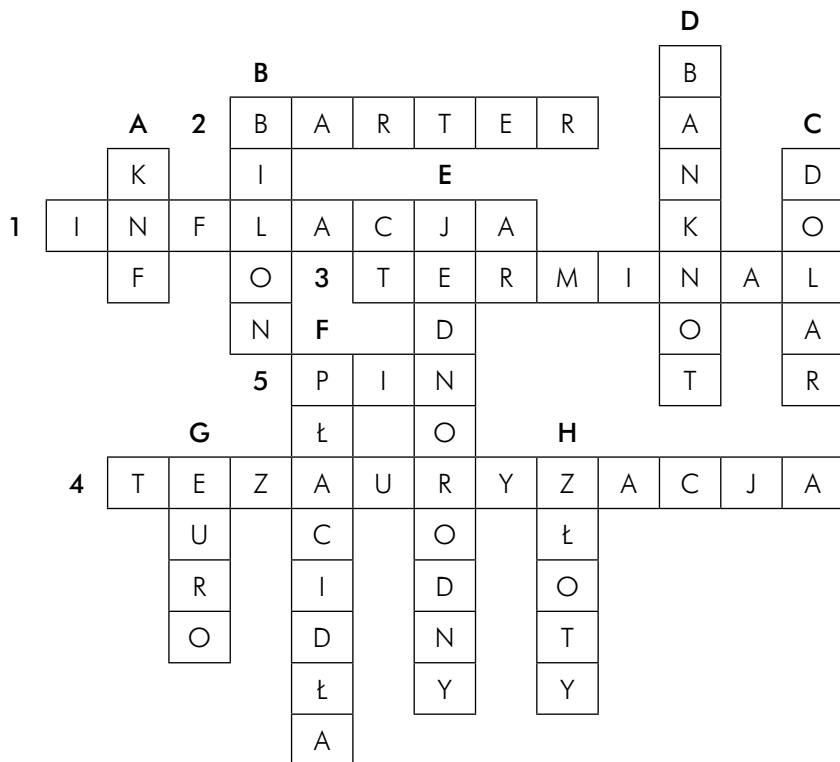
bilon, dolar, karta, tezauryzacja, inflacja

Wykreślanka 2:

Komisja Nadzoru Finansowego chroni interesy uczestników rynku finansowego.

Więcej informacji: www.knf.gov.pl

Krzyżówka:

Pionowo:

A) KNF B) bilon C) dolar D) banknot E) jednorodny F) płacidła G) euro H) złoty

Poziomo:

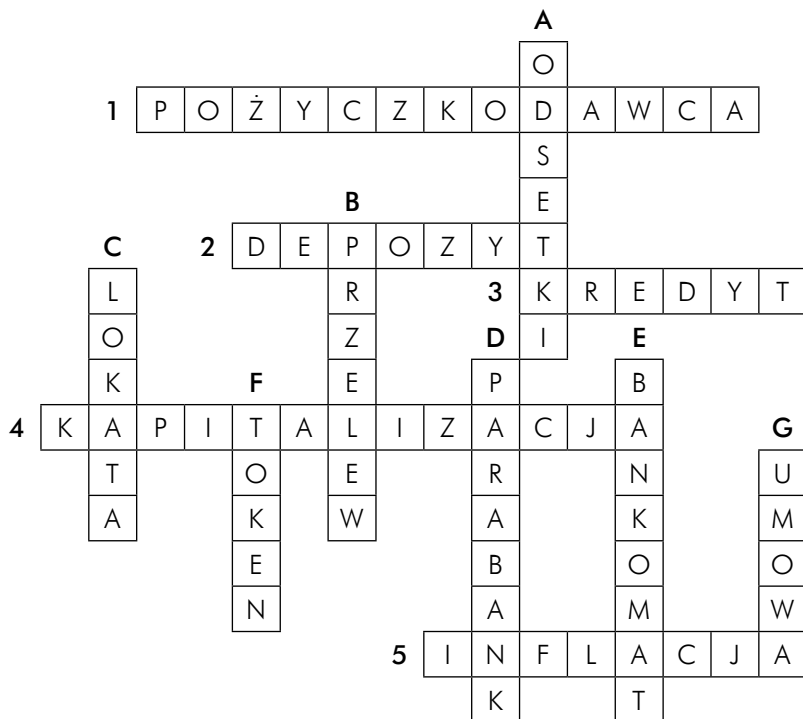
1) inflacja 2) barter 3) terminal 4) tezauryzacja 5) PIN

Prawda to czy Fałsz

- 1) Wymiana barterowa jest nierozzerwalnie związana z pieniądzem (F)
- 2) Gotówka to banknoty i monety (P)
- 3) Wartość pieniądza wzrasta wraz z upływem czasu (F)
- 4) Wartość pieniądza może rosnąć lub maleć (P)
- 5) W gospodarce pieniężnej pieniądz pełni funkcję środka wymiany (P)
- 6) W gospodarce pieniężnej pieniądz pełni funkcję miernika wartości (P)

Rozdział 2

Krzyżówka

Poziomo:

1) pożyczkodawca 2) depozyt 3) kredyt 4) kapitalizacja 5) inflacja

Pionowo:

A) odsetki B) przelew C) lokata D) parabank E) bankomat F) token G) umowa

Rozdział 4

Biuro Informacji Kredytowej – podmiot udzielający informacji o historii kredytowej wnioskującego o kredyt

kredyt konsolidacyjny – kredyt, który zastępuje wszystkie dotychczasowe zobowiązania kredytowe jednym

system oceny punktowej – system pozwalający badać zdolność kredytową

RRSO – stopa procentowa uwzględniająca wszystkie dodatkowe opłaty obciążające klientów

poręczenie – dodatkowe zabezpieczenie kredytu

odsetki – jedno ze źródeł dochodów banków

zdolność kredytowa – badanie pozwalające bankowi ocenić możliwości klienta w zakresie spłaty przyszłego kredytu

Komisja Nadzoru Finansowego
Pl. Powstańców Warszawy 1
Skr. poczt. nr 419, 00-950 Warszawa 1
Tel. (48 22) 262 50 00
Fax (48 22) 262 51 11
knf@knf.gov.pl
www.knf.gov.pl

ISBN 978-83-63380-39-7